

Sanctions from Perspective of *Ius Puniendi*: Between Criminal Liability and Liability for a Misdemeanour, and Administrative Liability – the Example of Poland¹

Renata Pawlik

Abstract: *In a system of law, sanctions are defined as a set of negative legal effects that should apply when an addressee of a legal norm fails to abide by an order or prohibition regarding certain conduct. Their essence lies in the coercion applied in order to enforce obedience to a norm mandating specific behaviour. Thus understood, sanctions appear in various branches of the law (civil, administrative, labour, and disciplinary law alike) and, accordingly, also vary in nature. A tendency can currently be observed towards moving away from repressive sanctions; these are gradually being replaced with other forms of liability, particularly with civil and administrative sanctions. In light of the above-mentioned, it is worth taking a look at sanctions from the perspective of *ius puniendi*, in order to delimit the boundaries of criminal liability, misdemeanour liability, and administrative liability under the Polish system.*

Key Words: *Ius Puniendi; Criminal and Misdemeanour Law; Sanctions; Administrative Liability; Poland.*

Introduction

In a system of law, sanctions are defined as a set of negative legal effects that should apply when an addressee of a legal norm fails to abide by an order or prohibition regarding certain conduct.² Their essence lies in the

¹ This study is part of a research project funded from the resources of the National Science Centre (NCN 2011/03/D/HS5/01456).

² NOWACKI, J. and Z. TOBOR. *Wstęp do prawoznawstwa*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2000, p. 32 and following. ISBN 83-88551-31-0; WINCENCIAK, M. *Sankcje w prawie administracyjnym i procedura ich wymierzania*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2008, p. 17 and following. ISBN 978-83-7526-924-6; ŚMIAŁOWSKI, J. *Pojęcie i analiza sankcji prawnej*. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Prace Prawnicze*. 1962, nr 9, pp. 263-283. ISSN 1689-7080; ŚMIAŁOWSKI, J. *Zagadnienie przymusu w prawie a struktura normy prawnej*. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Prace Prawnicze*. 1961, nr 8, p. 81. ISSN 1689-7080; and BORUCKA-ARCTOWA, M. and J. WOLEŃSKI. *Wstęp do prawo-*

coercion applied in order to enforce obedience to a norm mandating specific behaviour. Thus understood, sanctions appear in various branches of the law (civil, administrative, labour, and disciplinary law alike) and, accordingly, also vary in nature. J. Woleński distinguishes three basic types: repressive sanctions, enforcement sanctions, and sanctions of nullity.³ Repressive sanctions are designed to inflict punishment on those who break the law, while enforcement sanctions serve to bring about a certain state of affairs that violation of the law has prevented. In criminal and misdemeanour law, it is also important to distinguish harshness as a separate category that should remain proportional to the crime committed.⁴ The third type, the sanction of nullity, consists in rendering null and void an action aimed at achieving certain legal effects due to their non-compliance with binding legal requirements.⁵

znawstwa. 2. wyd. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1997, p. 76. ISBN 83-233-1065-3.

³ See BORUCKA-ARCTOWA, M. and J. WOLEŃSKI. *Wstęp do prawoznawstwa*. 2. wyd. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1997, p. 77. ISBN 83-233-1065-3.

⁴ See Article 53 of the Penal Code. It seems that penal sanctions should be distinguished from penalties based on the broader understanding of the penal sanction as a response to crime composed of a penalty, as defined in the Article 32 of the Penal Code, and a penal measure, as defined in the Article 39 of the Penal Code. For more information on the latter cf. WRÓBEL, W. and A. ZOLL. *Polskie prawo karne: Część ogólna*. 1. wyd. Kraków: Zak, 2010, p. 412. ISBN 978-83-240-1351-7; cf. also JANISZEWSKI, B. Dolegliwość jako element współczesnej kary kryminalnej. In: J. GIEZEK, ed. *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna: Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa: Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasza Kaczmarka*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2006, p. 302. ISBN 83-7444-283-2; CIEŚLAK, M. *Polskie prawo karne: Zarys systemowego ujęcia*. 2. popr. i uzupełn. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994, p. 433. ISBN 83-01-11562-9; WRÓBLEWSKI, B. *Penologia: Socjologia kar: Tom I*. 1. wyd. Wilno: [s.n.], 1926, p. 185 and following; WARYLEWSKI, J. *Prawo karne: Część ogólna*. 1. wyd. Warszawa: LexisNexis, 2004, p. 344. ISBN 83-7334-375-X; ANDREJEW, I. *Polskie prawo karne w zarysie*. 5. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1978, pp. 244-245; ŚWIDA, W. *Prawo karne*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1978, p. 256; MAREK, A. *Prawo karne: Zagadnienia teorii i praktyki*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 1997, pp. 232-233. ISBN 83-7110-801-X; KOCHANOWSKI, J. *Subiektywne granice sprawstwa i odpowiedzialności karnej*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1985, pp. 5-17. ISBN 83-219-0327-4; and KRÓLIKOWSKI, M. *Sprawiedliwość karania w społeczeństwach liberalnych: Zasada proporcjonalności*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2005, p. 1. ISBN 83-7387-969-2.

⁵ See BORUCKA-ARCTOWA, M. and J. WOLEŃSKI. *Wstęp do prawoznawstwa*. 2. wyd. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1997, p. 77. ISBN 83-233-1065-3; and WINCENCIAK, M. *Sankcje w prawie administracyjnym i procedura ich wymierzania*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2008, p. 17 and following. ISBN 978-83-7526-924-6.

The idea of sanction should be distinguished from that of liability; the two are closely interrelated, but not synonymous.⁶ According to W. Radecki, liability is technical in nature and involves various sanctions imposed to address an event that has already occurred,⁷ while a sanction, as indicated above, is more properly understood as negative legal effects that should apply when an addressee of a legal norm fails to abide by an order or prohibition regarding certain conduct.

A tendency can currently be observed towards moving away from repressive sanctions; these are gradually being replaced with other forms of liability, particularly with civil and administrative sanctions.⁸ W. Radecki points out that administrative penalties, such as monetary fines, may supplement the traditional instruments of criminal liability or replace the latter with administrative liability altogether.⁹ There has recently been considerable interest in the issue of sanctions in administrative law.¹⁰ In accordance with utilitarian theories, penal sanctions are justified only insofar as they can be expected to bring about positive outcomes in terms of safeguarding an important social good in the future.¹¹ J. Bentham argues that in accordance with the principle of utility, if a pun-

⁶ See RADECKI, W. Pojęcie i rodzaje odpowiedzialności prawnej. *Służba MO*. 1982, vol. 26, nr 3, p. 372.

⁷ See RADECKI, W. *Odpowiedzialność w ochronie środowiska – tytuł VI ustawy Prawo ochrony środowiska: Komentarze do ustawy Prawo ochrony środowiska*. 1. wyd. Wrocław: Prawo Ochrony Środowiska, 2002, p. 10. ISBN 83-915555-1-8.

⁸ See GROSZYK, H. Refleksje o przyszłości sankcji prawnej (przyczynek do ewolucji sankcji prawnej w społeczeństwach przyszłości). In: H. GROSZYK, J. MALARCZYK, A. PIENIĄŻEK, W. SKRZYDŁO and W. ŚLADKOWSKI, eds. *Problemy teorii i filozofii prawa*. 1. wyd. Lublin: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, 1985, p. 107 and following. ISBN 83-227-0017-2.

⁹ See RADECKI, W. Kilka uwag o zastępowaniu odpowiedzialności karnej odpowiedzialnością administracyjną. In: M. BOJARSKI, ed. *Współczesne problemy nauk penalnych: Zagadnienia wybrane*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1994, pp. 13-22. *Acta Universitatis Wratislaviensis*, nr 1663. ISBN 83-229-1163-7.

¹⁰ See KRÓL-BOGOMILSKA, M. *Kary pieniężne w prawie antymonopolowym: W ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów, w europejskim prawie wspólnotowym*. 1. wyd. Warszawa: Konieczny i Kruszewski, 2001, pp. 13-17. ISBN 83-88715-04-6; DZIEWIĘCKA-BOKUN, L. Sankcja prawna w prawie administracyjnym. *Acta Universitatis Wratislaviensis: Prawo*. 1972, nr 36, pp. 46-47. ISSN 0524-4544; and LEWICKI, M. Pojęcie sankcji prawnej w prawie administracyjnym. *Państwo i Prawo*. 2002, vol. 57, nr 8, p. 63 and following. ISSN 0031-0980.

¹¹ See GLASER, S. *Kara odwetowa a kara celowa: Zalety i braki teorii pragmatycznej*. 1. wyd. Lublin: Uniwersytet Lubelski, 1924, p. 18 and following; cf. also UTRAT-MILECKI, J. *Podstawy penologii: Teoria kary*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2006, p. 180 and following. ISBN 83-235-0256-0.

ishment “ought at all to be admitted, it ought only to be admitted in as far as it promises to exclude some greater evil”,¹² and goes on to claim that its broad, primary, and most desirable objective is to prevent, to the extent possible, all kinds of crime.¹³ In light of the above-mentioned, it is worth taking a look at sanctions from the perspective of *ius puniendi*, in order to delimit the boundaries of criminal liability, misdemeanour liability, and administrative liability under the Polish system.

Liability for crimes and misdemeanours versus administrative liability

Traditionally understood, criminal law is a system of norms that defines socially harmful acts, referred to as crimes, and determines the relevant principles of liability as well as the penalties and punitive and preventive measures imposed on their perpetrators.¹⁴ In contrast to other branches of law, such as civil law, labour law, trade law, or tax law, it does not regulate a single, clearly delineated sphere of social relations, but plays an accessory role and enters into play whenever an important attack occurs against social relations and the rights of their subjects.¹⁵ At the same time, criminal law is branch of the legal system whose sanctions, once the legal conditions for their implementation have been met, most severely encroach upon the fundamental values and interests of the individual.¹⁶

Misdemeanours, on the other hand, are understood as petty offences that constitute a failure to abide by administrative orders or prohibitions, but can also take the form of criminal torts. Under the Polish system, misdemeanours form a separate class of proscribed acts, typically characterized by a lower degree of social harm than crimes; some misdemeanours, however, might still be more harmful than certain crimes. Liability for misdemeanours is based on principles similar, but not identical, to those of criminal liability. For this reason, it is not viewed as criminal

¹² See BENTHAM, J. *Wprowadzenie do zasad moralności i prawodawstwa*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1958, p. 236.

¹³ See BENTHAM, J. *Wprowadzenie do zasad moralności i prawodawstwa*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1958, p. 236; and BECCARIA, C. *O przestępstwach i karach*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1959, p. 88.

¹⁴ Cf. WRÓBEL, W. and A. ZOLL. *Polskie prawo karne: Część ogólna*. 1. wyd. Kraków: Zak, 2010, p. 21 and following. ISBN 978-83-240-1351-7.

¹⁵ See ZOLL, A. O normie prawnej z punktu widzenia prawa karnego. *Krakowskie Studia Prawnicze*. 1990, nr 23, p. 72. ISSN 0023-4478.

¹⁶ See ZOLL, A. Zasady prawa karnego w projekcie konstytucji. *Państwo i Prawo*. 1997, vol. 52, nr 3, pp. 72-78. ISSN 0031-0980.

liability in the strict sense, but rather as criminal liability in a broad sense.¹⁷

As regards the treatment of misdemeanours under the Polish system, J. Makarewicz points out that all modern states draw a distinction between punishable acts proper and a group of crimes referred to as “police misdemeanours”; there is a theoretical difference between crimes and misdemeanours. In case of the latter, J. Makarewicz argues, as in the case of crimes, we deal with disobedience on the part of the perpetrator with respect to a norm mandated by the state or on its behalf with a view to safeguarding certain legal interests, and with a subsequent punishing response.¹⁸ The current law of misdemeanours is the product of multiple transformations in the scope and nature of this type of liability. In a sense, the beginnings of the Polish law of misdemeanours largely coincide with the so-called criminal-administrative law. R. Rajkowski argued that the latter was a part of administrative law, distinct in that it directly organized the practical performance of the state tasks as well as, to a certain extent, social relations.¹⁹ It was not a separate branch under the sys-

¹⁷ See GRZEGORCZYK, T., W. JANKOWSKI and M. ZBROJEWSKA, eds. *Kodeks wykroczeń: Komentarz*. 2. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2013. 744 p. ISBN 978-83-264-4055-7, cf. uzasadnienie projektu kodeksu wykroczeń p. 3; cf. also SKUPIŃSKI, J. and J. SZUMSKI. *Problemy kodyfikacji prawa wykroczeń. Państwo i Prawo*. 1998, vol. 53, nr 9-10, p. 189. ISSN 0031-0980; POTULSKI, J. *Ocena stopnia społecznej szkodliwości czynu jako sposób realizacji zasady subsydiarności prawa karnego – glosa do postanowienia SN z dnia 17 grudnia 2003 r., V KK 222/03. Gdańskie Studia Prawnicze*. 2005, nr 3, pp. 115-124. ISSN 1734-5669; MAREK, A. *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe)*. 6. uaktual. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2008, p. 2. ISBN 978-83-7483-807-8; *Prawo o wykroczeniach (projekt)*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1970, pp. 65-66; and SZUMIŁO-KULCZYCKA, D. *Prawo administracyjno-karne*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2004, p. 110 and following. ISBN 83-7333-407-6.

¹⁸ See MAKAREWICZ, J. *Wstęp do filozofii prawa karnego w oparciu o podstawy historyczno-rozwojowe*. 1. wyd. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2009, p. 101 and following. ISBN 978-83-7363-984-3; for more on the subject see PAWLIK, R. *Konstytucyjne podstawy i zakres prawa karania – zagadnienia wybrane z perspektywy odpowiedzialności za przestępstwo i wykroczenie*. In: M. GRZYBOWSKI, ed. *Państwo demokratyczne, prawne i socjalne: Studia prawne: Księga jubileuszowa Profesora Zbigniewa Maciąga: Tom III*. 1. wyd. Kraków: Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM, 2014. 907 p. ISBN 978-83-7571-304-6.

¹⁹ Cf. RAJKOWSKI, R. *Prawo karno-administracyjne Polski Ludowej: Zarys części ogólnej i postępowania*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1955, p. 28; cf. also JARO-SZYŃSKI, M. *Przedmiot, zakres i ogólna charakterystyka administracji i prawa administracyjnego w PRL*. In: M. JAROSZYŃSKI, M. ZIMMERMANN and W. BRZEZIŃSKI. *Polskie prawo administracyjne: Część ogólna*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1956, p. 28.

tem of the Polish People's Republic, but the product of administrative law.²⁰ The norms of criminal-administrative law apply to relations stemming from the administrative activity of the state authorities, but are closely linked to criminal law because of their similar objectives, solutions, principles of liability, penalties, and structure. By employing criminal-administrative repression, the state authorities do not aim to take the place of courts; they perform separate functions that have their own features specific to the nature of the state administration. R. Rajkowski described administrative penalties as administrative measures with social and educational character.

In M. Bojarski's view, the theory that distinguishes between general criminal law and criminal-administrative law originates in the distinct function performed by the two in the past; general criminal law is designed to carry out the *ius puniendi*, while criminal-administrative law performs the tasks of the state administration. Thus, crimes are considered criminal and misdemeanours administrative in nature. As emphasized by M. Bojarski, however, it is no longer possible to draw a clear distinction between the two classes based on the above-mentioned criterion today; it can only serve as one of many factors to take into account.²¹

The primary difference between crimes and misdemeanours lies in the degree of social harm that they pose. This is not disputed in the doctrine; the controversy revolves around the question of whether the difference is qualitative or quantitative. Scholars such as A. Marek,²² J. Bafia,²³ L. Lernell,²⁴ W. Wolter²⁵ argue in favour of the former, while the

²⁰ Cf. RAJKOWSKI, R. *Prawo karno-administracyjne Polski Ludowej: Zarys części ogólnej i postępowania*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1955, p. 42.

²¹ See BOJARSKI, M. W sprawie ostatecznego uregulowania kwestii tzw. czynów przepełowionych. In: P. KARDAS, T. SROKA and W. WRÓBEL, eds. *Państwo prawa i prawo karne: Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla: Tom II*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2012, p. 37. ISBN 978-83-264-3923-0.

²² See MAREK, A. Materialna definicja wykroczenia. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu: Prawo*. 1971, nr 10, p. 103.

²³ See BAFIA, J. Kodyfikacja prawa o wykroczeniach. *Państwo i Prawo*. 1971, vol. 26, nr 10, p. 529. ISSN 0031-0980.

²⁴ See LERNELL, L. *Wykład prawa karnego: Część ogólna*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1961, p. 67; and LERNELL, L. Określenie wykroczenia w projekcie prawa o wykroczeniach. *Zagadnienia Karno-Administracyjne*. 1961, vol. 6, nr 2, p. 23 and following.

²⁵ See WOLTER, W. *Zarys systemu prawa karnego: Część ogólna: Tom I*. 1. wyd. Kraków: Leon Frommer, 1933, p. 264 and following; and WOLTER, W. O stopniowaniu społecznego nie-

latter is supported by, to name but a few, M. Cieślak,²⁶ A. Gubiński,²⁷ E. Iserzon,²⁸ L. Peiper,²⁹ E. S. Rappaport,³⁰ M. Bojarski, and W. Radecki.³¹ From the perspective of social harm, the Fiscal Penal Code takes a different view with regard to the essence of a misdemeanour; in the vein of the Penal Code, it assumes that only fiscal crimes incur criminal liability. Fiscal misdemeanours, just as with their common equivalents, only incur liability for a misdemeanour. Article 1 of the Fiscal Penal Code explicitly distinguishes between the two kinds of liability and § 2 further specifies that both fiscal crimes and misdemeanours must be characterized by more than a negligible (*in concreto*) degree of social harm.³² With regard to common misdemeanours, liability for a misdemeanour is incurred by an act that is socially harmful (the minimum degree of social harm is not defined), while criminal liability applies to acts proscribed by the statute whose social harm is greater than negligible.³³

The difference between a crime and a misdemeanour has also been defined based on a criterion that holds that a misdemeanour only poses a threat to legally protected interests, while a crime actively violates

bezpieczeństwa czynu karalnego. *Krakowskie Studia Prawnicze*. 1970, nr 3, pp. 116-117. ISSN 0023-4478.

²⁶ See CIEŚLAK, M. Uwagi na marginesie projektu prawa o orzecznictwie karno-administracyjnym. *Palestra*. 1961, nr 6, p. 34. ISSN 0031-0344.

²⁷ See GUBIŃSKI, A. *Prawo wykroczeń*. 6. zm. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1989, pp. 34-35. ISBN 83-01-09167-3.

²⁸ See ISERZON, E. Reforma orzecznictwa karno-administracyjnego. *Państwo i Prawo*. 1959, vol. 14, nr 8-9, p. 225. ISSN 0031-0980.

²⁹ See PEIPER, L. *Komentarz do kodeksu karnego: Prawa o wykroczeniach, przepisów wprowadzających obie te ustawy oraz do rozporządzenia Prezydenta R. P. o niektórych przestępstwach przeciw bezpieczeństwu państwa z dnia 24 października 1934 roku (Dz. U. nr 94, poz. 851): Z uwzględnieniem ustawy karnej skarbowej, ordynacji podatkowej, kodeksu karnego wojskowego, ustaw dodatkowych, orzecznictwa Sądu Najwyższego*. 1. wyd. Kraków: Leon Frommer, 1936. 745 p.

³⁰ See RAPPAPORT, E. S. Zagadnienie kodyfikacji wykroczeń w ustawodawstwie polskim. *Gazeta Sądowa Warszawska*. 1929, vol. 57, nr 6, p. 4 and following.

³¹ See BOJARSKI, M. and W. RADECKI. *Oceny prawne obszarów stycznych wykroczeń i przestępstw*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1989, p. 8. *Acta Universitatis Wratislaviensis: Prawo*, nr 182. ISSN 0524-4544; and RADECKI, W. Normatywne ujęcie wykroczenia. *Prokuratura i Prawo*. 2003, nr 2, p. 61 and following. ISSN 1233-2577.

³² See KARDAS, P., G. ŁABUDA and T. RAZOWSKI. *Kodeks karny skarbowy: Komentarz*. 2. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2012. 1255 p. ISBN 978-83-264-0743-7.

³³ Cf. Article 1 of the Penal Code; cf. also KARDAS, P., G. ŁABUDA and T. RAZOWSKI. *Kodeks karny skarbowy: Komentarz*. 2. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2012. 1255 p. ISBN 978-83-264-0743-7.

them. Today, however, this distinction cannot be expected to hold, since the Code of Misdemeanours also includes acts that violate certain interests, e.g. Article 119 or Article 120, while the Penal Code includes crimes that merely pose a threat to legal interests, as in the Article 180 or Article 178a.³⁴

The jurisprudence of the Polish Constitutional Tribunal has determined that the liability for misdemeanours is repressive in nature³⁵ and constitutional guarantees should apply not only in criminal proceedings in the strict sense, but also in other proceedings that involve repressive liability.³⁶ The Supreme Court has opined that the applicability of the Article 42 of the Polish Constitution covers not only criminal liability in the strict sense of the word, i.e. the liability for crimes, but also other forms of legal liability associated with punishing an individual. For this reason, the extent of constitutional guarantees covers various areas of repressive law, including the law of misdemeanours.³⁷

The jurisprudence of Strasbourg also stands by the view that misdemeanours are liable to punishment in the understanding of the Article 6 of the European Convention of Human Rights.³⁸ The European Convention of Human Rights, and specifically Article 6, employ the concept of punishment³⁹ which the European Court of Human Rights defines as in-

³⁴ More on the subject cf. POPLAWSKI, H. Problem granic przestępstwa i wykroczenia. *Nowe Prawo*. 1973, nr 9, pp. 1291-1292. ISSN 0324-816X. H. Popławski distinguishes yet another criterion: that of the harmful consequences; so does GRZEGORCZYK, T. and A. GUBIŃSKI. *Prawo wykroczeń*. 2. zm. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze PWN, 1996. 430 p. ISBN 83-86702-50-8.

³⁵ See *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 48/06* [2008-02-19]. OTK ZU no. 1/A/2008, item 4.

³⁶ Cf. *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 47/05* [2007-03-19]. OTK-A 2007, no. 3, item 27; and *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 39/07* [2007-11-28]. OTK-A 2007, no. 10, item 129.

³⁷ See *Judgement of the Supreme Court of the Republic of Poland Ref. No. V KK 41/05* [2005-06-09]. OSNKW 2005, no. 9, item 83.

³⁸ Cf. *Case of Öztürk v. Germany* [1984-02-21]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1984, Application No. 8544/79; *Case of Lutz v. Germany* [1987-08-25]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1987, Application No. 9912/82; *Case of Schmutz v. Austria* [1995-10-23]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1995, Application No. 15523/89; *Case of Malige v. France* [1998-09-23]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1998, Application No. 68/1997/852/1059; and *Case of Lauko v. Slovakia* [1998-09-02]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1998, Application No. 4/1998/907/1119.

³⁹ Cf. *Case of Garyfallou AEBE v. Greece* [1997-09-24]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1997, Application No. 18996/91; *Case of W. S. v. Poland* [1999-06-15]. De-

flicted with the objective of retribution and designed to deter the perpetrator and other potential perpetrators. In accordance with the Article 6 of the European Convention of Human Rights, punishment must be both repressive and preventive. Thus, an instrument may not be considered as “punishment” in the light of criminal law under a given legal system, but will be viewed as such in the understanding of the Convention if it meets the above-mentioned criteria.⁴⁰ The European Court of Human Rights does not prohibit the signatory states from varying the negative consequences and acts and defining the boundaries between them. In jurisprudence thus far, a measure has been considered a penal sanction whenever it had universal applicability, was established for repressive and preventive purposes, and showed a certain degree of onerosness, either by imposing certain duties on an individual or stripping him/her of certain rights.⁴¹

Even though the Polish Constitution only employs the concept of “punishment”, the legal literature has pointed out that the term should be interpreted in a broad sense that encompasses all kinds of sanctions, i.e. not merely penalties in the strict sense laid down in the Penal Code (Article 32), but also, for instance, specific punitive measures provided for in

cision of the European Court of Human Rights, 1999, Application No. 37607/97; *Case of Lutz v. Germany* [1987-08-25]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1987, Application No. 9912/82; *Case of Schouten and Meldrum v. the Netherlands* [1994-12-09]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1994, Application No. 19005/91 and 19006/91; *Case of Göktaş v. France* [2002-07-02]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2002, Application No. 33402/96; and *Case of Szott-Medyńska and Others v. Poland* [2003-10-09]. Decision of the European Court of Human Rights, 2003, Application No. 47414/99.

⁴⁰ Cf. KŁAK, Cz. P. Czynności wyjaśniające w sprawach o wykroczenia a ochrona praw człowieka. *Prokuratura i Prawo*. 2008, nr 10, p. 88 and following. ISSN 1233-2577, and the sources quoted therein.

⁴¹ Cf. *Case of Lauko v. Slovakia* [1998-09-02]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1998, Application No. 4/1998/907/1119; *Case of Engel and Others v. the Netherlands* [1976-06-08]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1976, Application No. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, and 5370/72; *Case of Eggs v. Switzerland* [1976-12-11]. Decision of the European Court of Human Rights, 1976, Application No. 7341/76; GRONOWSKA, B. Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z dnia 23 września 1998 r., sygn. 68/1997/858/1059: Sprawa Malige przeciwko Francji [Malige v. France]. *Prokuratura i Prawo*. 1999, nr 10, p. 125. ISSN 1233-2577; *Case of Pierre-Bloch v. France* [1997-10-21]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1997, Application No. 120/1996/732/938; and *Case of Bendenoun v. France* [1994-02-24]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1994, Application No. 12547/86.

the same document (Article 39).⁴² As remarked by M. Grzybowski, however, sanctions applied in the framework of criminal liability do not include so-called administrative penalties whose fundamental function is not merely to impose negative outcomes, such as a restriction of freedom or legally protected property, on an individual, but also to induce the addressee of administrative orders (or other injunctions of public authorities) to perform them. For this reason, M. Grzybowski argues, criminal liability guarantees mentioned in the Article 42.1 of the Constitution do not apply to administrative penalties and to liability⁴³ in an area sometimes referred to as “criminal-administrative law”, understood as a collection of legal regulations that establish and enforce liability for violating the norms of administrative law which incurs sanctions such as monetary fines, sanction charges, increased fees, or similar financial sanctions applied in administrative proceedings before an administrative authority.⁴⁴ The legal character of this liability has not yet been clearly explained in the literature of the subject; some even hold that it involves measures that are typically penal in nature, but were “formally camouflaged” in administrative law.⁴⁵

The Polish Constitutional Tribunal has repeatedly emphasized that the boundary between administrative tort – and associated penalties – and a misdemeanour is fluid and frequently determined by the legislature; no clear, universal, substantive criterion exists to help distinguish between situations in which a given phenomenon or act will (should) be classified as liable to penalization or administrative penalty (fine).⁴⁶ As

⁴² See KUBICKI, L. Nowa kodyfikacja karna a Konstytucja RP. *Państwo i Prawo*. 1998, vol. 53, nr 9-10, pp. 24-39. ISSN 0031-0980.

⁴³ See GRZYBOWSKI, M. Konstytucyjne ujęcie odpowiedzialności karnej (Uwagi na marginesie wykładni art. 42 ust. 1 Konstytucji RP). In: P. KARDAS, T. SROKA and W. WRÓBEL, eds. *Państwo prawa i prawo karne: Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla: Tom II*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2012, p. 139. ISBN 978-83-264-3923-0.

⁴⁴ See SZUMIŁO-KULCZYCKA, D. *Prawo administracyjno-karne*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2004, p. 29. ISBN 83-7333-407-6.

⁴⁵ See SKUPIŃSKI, J. Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych na tle polskiej ustawy z dnia 28 października 2002 roku (próba zarysu problematyki). In: M. PŁACHTA, ed. *Aktualne problemy prawa i procesu karnego: Księga ofiarowana Profesorowi Janowi Grajewskiemu*. 1. wyd. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2003, p. 368. Gdańskie Studia Prawnicze, nr 11. ISSN 1734-5669, and the sources quoted therein; and *Decision of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 52/07* [2008-12-09]. OTK ZU no. 10/A/2008, item 184.

⁴⁶ The Constitutional Tribunal has conducted substantive legal assessments of many regulations to determine whether they are repressive (quasi-penal) in nature and to what extent, if at all, the constitutional guarantees applicable to criminal liability should be ap-

mentioned above, penal sanctions are essentially repressive and preventive; however, in every society, punishments also perform diverse functions that cannot be reduced to the penological dimension.⁴⁷ Administrative penalties, on the other hand, combine the objective of restitution with that of prevention. This is not to say, of course, that specific sanctions cannot perform other functions as well, but it is these objectives that define them as either penal or administrative in essence.⁴⁸

The Polish Constitutional Tribunal also clearly points out that criminal liability is but one form of liability that resorts to repressive measures and the Polish legislation also provides for other forms of repressive proceedings which are not criminal in nature and can be conducted (at least initially) by authorities other than courts.⁴⁹ According to the Tribunal, criminal liability, as defined in the Constitution, covers a much broader ground than that assumed in the Penal Code; at the same time, the constitutional sense of the term cannot be established with reference to binding laws, since in that case the provision under question would lose its role as a guarantee. For this reason, it is assumed that Article 42 of the Constitution covers not only criminal liability in the strict sense of the term, i.e. liability for a crime, but also other forms of liability

plied in their case, cf. *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 41/97* [1998-12-08]. OTK ZU no. 7/1998, item 117; *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 47/05* [2007-03-19]. OTK-A 2007, no. 3, item 27; *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. SK 10/07* [2009-02-17]. OTK ZU no. 2/A/2009, item 8; *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 66/07* [2009-05-12]. OTK ZU no. 5/A/2009, item 65; *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 10/02* [2003-07-08]. OTK ZU no. 6/A/2003, item 62; *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 48/06* [2008-02-19]. OTK ZU no. 1/A/2008, item 4; *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 18/03* [2004-11-03]. OTK ZU no. 10/A/2004, item 103; *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 29/09* [2010-11-18]. OTK ZU no. 9/A/2010, item 104; and *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 6/02* [2002-12-10]. OTK ZU no. 7/A/2002, item 91.

⁴⁷ See GARLAND, D. *Punishment and Modern Society: A Study in Social Theory*. 1st ed. Chicago: University of Chicago Press, 1990, p. 287 and following. ISBN 0-226-28380-1, this interesting publication is mentioned in Poland in KRAJEWSKI, K. *Kara i współczesne społeczeństwo* (wokół książki. D. Garlanda). *Państwo i Prawo*. 1992, vol. 47, nr 5, pp. 82-88. ISSN 0031-0980.

⁴⁸ Cf. especially *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 18/03* [2004-11-03]. OTK ZU no. 10/A/2004, item 103; and *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 29/09* [2010-11-18]. OTK ZU no. 9/A/2010, item 104.

⁴⁹ See *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 12/01* [2002-07-04]. OTK-A 2002, no. 4, item 50, p. 731.

related to punishments inflicted on an individual⁵⁰ which, in the definition of the Constitutional Tribunal, include disciplinary liability, liability for misdemeanours, and collective liability; importantly, all these forms of liability require that constitutional guarantees formulated in the Article 42 of the Constitution are applied appropriately and not directly.⁵¹ Furthermore, the Constitutional Tribunal maintains that where Article 42 of the Constitution does not apply, other constitutional provisions, in particular Article 2, should obtain. When drafting provisions not covered by the Article 42, lawmakers must take into account the entirety of constitutional requirements and their leeway is far from synonymous with absolute freedom.⁵² From the point of view of the Constitution, what matters is not so much the label applied to the proceedings at hand as the need to determine whether the legal norms that govern them require the implementation of the constitutional guarantees applicable to criminal liability.⁵³

Penal sanctions versus administrative sanctions

P. Burzyński argues that a penal sanction is that part of a sanctioning norm that lays down the consequences of breaking its hypothesis. At the same time, the very qualification used assumes that there is something particular about this form of legal response. Legal science holds that the essential objective of penal sanctions, as opposed to enforcement sanctions typical of administrative or civil law, is to punish the addressee of a legal norm for illegal actions. Their main function is retributive. Furthermore, penal and enforcement sanctions create distinct effects for the person against whom they are applied: an enforcement sanction does not impose any new duties, but instead enforces those already in place. It is also rightly pointed out that enforcement sanctions can, and even should be lifted once the duty they were meant to enforce has been carried out, while penal sanctions are essentially retrospective in nature and, as such,

⁵⁰ See *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 18/03* [2004-11-03]. OTK ZU no. 10/A/2004, item 103; and *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 39/07* [2007-11-28]. OTK-A 2007, no. 10, item 129.

⁵¹ See *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 12/01* [2002-07-04]. OTK-A 2002, no. 4, item 50, p. 731.

⁵² Cf. *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. SK 3/08* [2009-09-22]. OTK-A 2009, no. 8, item 125.

⁵³ Cf. *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 18/03* [2004-11-03]. OTK ZU no. 10/A/2004, item 103.

generally cannot be lifted.⁵⁴ K. Buchała and A. Zoll hold the view that punishment is a personal burden imposed by a legally appropriate state authority on the perpetrator of a crime or misdemeanour in condemnation of his/her conduct.⁵⁵

Accordingly, one of the basic elements of the penal sanction is punishment which can be defined as a personal burden imposed by a constitutionally authorized body on the perpetrator of a crime in condemnation of his/her conduct.⁵⁶ In essence, it is defined both by the specific burden and the objectives it is designed to accomplish.⁵⁷ In contemporary Europe, the rationale for punishment is no longer located in the sphere of the sacred, but rather in the domain of justice and teleology.⁵⁸ Modern criminal punishment is a teleological institution that is also designed to generate a certain social benefit.⁵⁹ The justification for the very

⁵⁴ Cf. BURZYŃSKI, P. *Ustawowe określenie sankcji karnej*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2008, p. 22 and following. ISBN 978-83-7601-011-3, and the sources quoted therein.

⁵⁵ Cf. BUCHAŁA, K. and A. ZOLL. *Polskie prawo karne*. 2. wyd. Warszawa: Wydawnictwa Prawnicze PWN, 1997, p. 7. ISBN 83-86702-08-7.

⁵⁶ See WRÓBEL, W. and A. ZOLL. *Polskie prawo karne: Część ogólna*. 1. wyd. Kraków: Znak, 2010, p. 412. ISBN 978-83-240-1351-7; cf. also JANISZEWSKI, B. Dolegliwość jako element współczesnej kary kryminalnej. In: J. GIEZEK, ed. *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna: Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa: Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasza Kaczmarka*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2006, p. 302. ISBN 83-7444-283-2; CIEŚLAK, M. *Polskie prawo karne: Zarys systemowego ujęcia*. 2. popr. i uzupełn. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994, p. 433. ISBN 83-01-11562-9; and PAWLIK, R. Ewolucja instytucji zatarcia skazania w polskim prawie karnym z perspektywy European Criminal Records Information System – zagadnienia wybrane. *Krakowskie Studia Międzynarodowe*. 2014, vol. 11, nr 1, pp. 115-149. ISSN 1733-2680.

⁵⁷ Cf. CIEŚLAK, M. O węzłowych pojęciach związanych z sensem kary. *Nowe Prawo*. 1969, vol. 25, nr 12, p. 204 and following; cf. also MAREK, A. *Prawo karne*. 4. zm. i uaktual. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2003, pp. 239-240. ISBN 83-7247-653-5; KACZMAREK, T. *Ogólne dyrektywy wymiaru kary w teorii i praktyce sądowej*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1980. 185 p.; KOCHANOWSKI, J. *Subiektywne granice sprawstwa i odpowiedzialności karnej*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1985, pp. 5-17. ISBN 83-219-0327-4; KRÓLIKOWSKI, M. *Sprawiedliwość karania w społeczeństwach liberalnych: Zasada proporcjonalności*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2005, p. 1. ISBN 83-7387-969-2; and WRÓBLEWSKI, B. *Penologia: Socjologia kar: Tom I*. 1. wyd. Wilno: [s.n.], 1926, p. 185 and following.

⁵⁸ Cf. WARYLEWSKI, J. *Prawo karne: Część ogólna*. 1. wyd. Warszawa: LexisNexis, 2004, p. 344. ISBN 83-7334-375-X; ANDREJEW, I. *Polskie prawo karne w zarysie*. 5. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1978, pp. 244-245; ŚWIDA, W. *Prawo karne*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1978, p. 256; and MAREK, A. *Prawo karne: Zagadnienia teorii i praktyki*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 1997, pp. 232-233. ISBN 83-7110-801-X.

⁵⁹ Cf. KACZMAREK, T. *Ogólne dyrektywy wymiaru kary w teorii i praktyce sądowej*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1980. 185 p., and the sources

existence of punishment must necessarily fall back on a number of arguments that concern the shared interests, values, and objectives of the specific community in which a given institution takes root.⁶⁰ Punishment should be seen as a pluralist social institution; it requires striking a balance between the different principles underlying a society that is internally diverse in terms of culture, worldview, religion, race, and gender. At the same time, as a social institution, punishment must look for its justification in the values shared by the entire democratically constituted community of individuals who are free, reasonable, and mutually recognize each other.⁶¹ As rightly noted by L. Gardocki, it is hard to determine which type of legal sanction is appropriate for a given type of crime, since to do so, one would need to be able to quantify the seriousness of crimes in an objective manner and to establish a relevant conversion index.⁶² At the same time, the issue of the proportionality of penal sanctions must square with the conventions and traditions of penal policy and criminalization as well as the dominant attitudes towards harmful behaviours that are held in a given society.⁶³

As already pointed out by C. Beccaria, among others, the objective of punishment is not to torture and torment a sensitive human being; punishment should be proportional to the crime committed and designed to exert the most effective and long-lasting impact on the human soul, while afflicting the body to the least possible extent.⁶⁴ Furthermore, it should

quoted therein; cf. also KRÓLIKOWSKI, M. *Sprawiedliwość karania w społeczeństwach liberalnych: Zasada proporcjonalności*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2005. 172 p. ISBN 83-7387-969-2, and the sources quoted therein.

⁶⁰ See KRÓLIKOWSKI, M. *Sprawiedliwość karania w społeczeństwach liberalnych: Zasada proporcjonalności*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2005, p. 75. ISBN 83-7387-969-2.

⁶¹ See WOJCIECHOWSKI, B. *Interkulturowe prawo karne: Filozoficzne podstawy karania w wielokulturowych społeczeństwach demokratycznych*. 1. wyd. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2009, p. 291. ISBN 978-83-7611-285-5.

⁶² See GARDOCKI, L. O relacji między typem przestępstwa a zagrożeniem ustawowym. *Państwo i Prawo*. 1979, vol. 34, nr 8-9, pp. 129-134. ISSN 0031-0980.

⁶³ See KRÓLIKOWSKI, M. *Sprawiedliwość karania w społeczeństwach liberalnych: Zasada proporcjonalności*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2005, p. 134. ISBN 83-7387-969-2.

⁶⁴ See BECCARIA, C. *O przestępstwach i karach*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1959, p. 88. M. Cieślak has likewise emphasized that the state authorities and social institutions should have the human good in sight and act in a kind and humane manner, recognize the human right to life, respect human dignity and personality, and avoid imposing burdens and restrictions heavier than those necessary to accomplish the goals of law. CIEŚLAK, M. *Zasada humanizmu jako naczelną dyrektywa w sferze prawa karnego*. *Zeszyty Naukowe Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego: Prawo*. 1985, nr 13, p. 90.

be personal, i.e. suffered by the perpetrator of the proscribed act. This, however, does not mean that its effects will not occasionally be felt by third parties as well, especially by those closely related to the person in question. Their suffering is an unintended side effect of criminal liability. Unfortunately, since each human being always exists in a web of social relations, such repercussions cannot be avoided altogether; they can only be minimized as far as possible.⁶⁵ Article 53 of the Penal Code states that the harshness of the penalty should not exceed the degree of guilt; it should take into account the degree of social harm as well as the preventive and educational goal that the punishment is supposed to accomplish with regard to the perpetrator, as well as the broader need to shape the legal awareness of society.⁶⁶ It should be kept in mind, however, that the repercussions of punishment are not confined to the period of conviction alone; rather, they will encompass all the consequences affecting the perpetrator of the crime until his/her conviction is expunged from the records. Until that moment, the individual will be barred, for instance, from certain forms of employment.⁶⁷

⁶⁵ Cf. GIĘTKOWSKI, R. Zasada osobistej odpowiedzialności karnej. *Państwo i Prawo*. 2009, vol. 64, nr 5, p. 73 and following. ISSN 0031-0980, and the sources quoted therein; BECCARIA, C. *O przestępstwach i karach*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1959, p. 88; and CIEŚLAK, M. Zasada humanizmu jako naczelną dyrektywa w sferze prawa karnego. *Zeszyty Naukowe Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego: Prawo*. 1985, nr 13, p. 90.

⁶⁶ Cf. *Resolution of the Supreme Court of the Republic of Poland Ref. No. I KZP 30/08* [2009-03-03]. OSNKW 2009, no. 4, item 26; with glosses: RAMS, M. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2009 r. (I KZP 30/08). *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 2009, vol. 13, nr 2, pp. 71-86. ISSN 1506-1817; critical: BARWINA, Z. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2009 r. (I KZP 30/08). *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 2009, vol. 13, nr 2, pp. 137-148. ISSN 1506-1817; ZAKRZEWSKI, P. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2009 r. (I KZP 30/08). *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 2009, vol. 13, nr 2, pp. 149-165. ISSN 1506-1817; partly critical: KIERZYŃKA, R. and T. OSTROPOLSKI. Glosa do uchwały SN z dnia 3 marca 2009 r. *Europejski Przegląd Sądowy*. 2010, nr 8, pp. 36-43. ISSN 1895-0396; approving: DĄBROWSKI, D. Glosa do uchwały SN z dnia 3 marca 2009 r. *Europejski Przegląd Sądowy*. 2010, nr 8, pp. 44-51. ISSN 1895-0396.

⁶⁷ Cf. DROZD, A. Ochrona danych osobowych pracownika (kandydata) po nowelizacji kodeksu pracy. *Praca i Zabezpieczenie Społeczne*. 2004, nr 1, pp. 25-31. ISSN 0032-6186; STEFAŃSKA, B. J. *Zatarcie skazania*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2014, pp. 47-54. ISBN 978-83-264-4507-1; STEFAŃSKA, B. J. Prawne i społeczne skutki skazania [część pierwsza]. *Wojskowy Przegląd Prawniczy*. 2008, vol. 81, nr 1, pp. 86-100. ISSN 0137-7272; and STEFAŃSKA, B. J. Prawne i społeczne skutki skazania [część druga]. *Wojskowy Przegląd Prawniczy*. 2008, vol. 81, nr 2, pp. 58-72. ISSN 0137-7272.

The doctrine thus holds that because of its legal and social effects conviction must be distinguished from the severity of penalty as such.⁶⁸ Article 53 of the Penal Code decrees that the harshness of punishment should not exceed the degree of guilt.⁶⁹ The phrasing suggests that the degree of guilt does not determine the harshness of appropriate punishment, but rather sets the limit that it should not exceed;⁷⁰ just punishment, therefore, will be proportional to the degree of guilt and the seriousness of the act.⁷¹ Seeing punishment not only in terms of its severity, but also all the repercussions that continue affect the perpetrator until his/her conviction is expunged from the records⁷² adds special importance to the issue of expungement which marks the actual end of punishment for the perpetrator. As already pointed out by B. Wróblewski, the process of education and resocialization in the course of imprisonment reaches a definite “point of saturation”: extending punishment be-

⁶⁸ Cf. MELEZINI, M. ed. *System Prawa Karnego: Kary i środki karne. Poddanie sprawcy próbie. Tom VI*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2010, p. 405 and following. ISBN 978-83-255-1313-9.

⁶⁹ The justification of the Penal Code, published in 1997, emphasizes that the provision prohibiting penalties and punitive measures that exceed the degree of guilt is designed to protect individuals from punishments that are “undeserved” and thus socially perceived as unjust. FREDRICH-MICHALSKA, I. and B. STACHURSKA-MARCINČZAK, eds. *Nowe kodeksy karne – z 1997 r. z uzasadnieniami*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1997, p. 152 and following. ISBN 83-219-0745-8.

⁷⁰ See BUCHAŁA, K. and A. ZOLL, eds. *Kodeks karny: Część ogólna: Komentarz do art. 1 – 116 Kodeksu karnego*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 1998. 657 p. ISBN 83-7211-001-8; and ZOLL, A. ed. *Kodeks karny: Część ogólna: Komentarz do art. 1 – 116 k.k.: Tom I*. 2. wyd. Kraków: Zakamycze, 2004. 1514 p. ISBN 83-7333-401-7.

⁷¹ See ZALEWSKI, W. O pojmowaniu sprawiedliwości w prawie karnym. *Gdańskie Studia Prawnicze*. 2005, nr 14, p. 1103. ISSN 1734-5669.

⁷² Cf. *Resolution of the Supreme Court of the Republic of Poland Ref. No. I KZP 30/08* [2009-03-03]. OSNKW 2009, no. 4, item 26; with glosses: RAMS, M. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2009 r. (I KZP 30/08). *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 2009, vol. 13, nr 2, pp. 71-86. ISSN 1506-1817; critical: BARWINA, Z. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2009 r. (I KZP 30/08). *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 2009, vol. 13, nr 2, pp. 137-148. ISSN 1506-1817; ZAKRZEWSKI, P. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2009 r. (I KZP 30/08). *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 2009, vol. 13, nr 2, pp. 149-165. ISSN 1506-1817; partly critical: KIERZYŃKA, R. and T. OSTROPOLSKI. Glosa do uchwały SN z dnia 3 marca 2009 r. *Europejski Przegląd Sądowy*. 2010, nr 8, pp. 36-43. ISSN 1895-0396; approving: DĄBROWSKI, D. Glosa do uchwały SN z dnia 3 marca 2009 r. *Europejski Przegląd Sądowy*. 2010, nr 8, pp. 44-51. ISSN 1895-0396.

yond that point is completely unnecessary and, worse yet, downright detrimental, as it reverses the previously achieved positive outcomes.⁷³

Administrative sanctions have different characteristics; their fundamental role is not merely to impose negative outcomes, such as a restriction of freedom or legally protected property, on an individual, but also to induce the addressee of administrative orders (or other injunctions of public authorities) to perform them. For this reason, the guarantees of criminal liability, mentioned in the Article 42.1 of the Constitution, do not apply to administrative penalties and the liability of their addressees.⁷⁴ Substantive administrative law is understood as a set of norms that regulate the legal status of subjects from beyond the public administration system who are nevertheless functionally related to the public administration entities that employ or control compliance with these norms.⁷⁵ The notion of public interest is employed in order to define administrative law; for this reason, most definitions emphasize the public character of the branch.⁷⁶

In 1963, J. Filipek was one of the first scholars to discuss the issue of administrative sanctions. He defined them as a set of legal guarantees that secure the enforcement of the law and argued against restricting the notion to the sum of negative consequences of violating the law.⁷⁷ In later course, the issue was also addressed in legal writing; the need was acknowledged to distinguish criminal sanctions from administrative sanctions. According to J. Zaborowski, there are no objective criteria to

⁷³ Cf. WRÓBLEWSKI, B. *Zarys polityki karnej*. 1. wyd. Wilno: [s.n.], 1928, p. 28. The punishment will also differ depending on the age of the perpetrator; such arguments are cited, for instance, by ZAWŁOCKI, R. *Przeciw karze dożywotniego pozbawienia wolności w polskim prawie karnym*. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. 1996, vol. 58, nr 2, p. 119. ISSN 0035-9629.

⁷⁴ See *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. SK 3/08* [2009-09-22], OTK-A 2009, no. 8, item 125; *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 12/01* [2002-07-04]. OTK-A 2002, no. 4, item 50; cf. also SZUMIŁO-KULCZYCKA, D. *Prawo administracyjno-karne*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2004, p. 173 and following. ISBN 83-7333-407-6.

⁷⁵ See DAWIDOWICZ, W. *Prawo administracyjne*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1987, pp. 11-12. ISBN 83-01-07865-0.

⁷⁶ See DUNIEWSKA, Z. *Prawo administracyjne – wprowadzenie*. In: R. HAUSER, Z. NIEWIADOMSKI and A. WRÓBEL, eds. *System prawa administracyjnego: Instytucje prawa administracyjnego: Tom I*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2010, p. 152 and following. ISBN 978-83-255-1097-8.

⁷⁷ Cf. FILIPEK, J. *Sankcja prawna w prawie administracyjnym*. *Państwo i Prawo*. 1963, vol. 18, nr 12, p. 878. ISSN 0031-0980; and FILIPEK, J. *Jeszcze o sankcji prawnej*. *Państwo i Prawo*. 1965, vol. 20, nr 4, p. 634. ISSN 0031-0980.

help set administrative penalties apart from criminal or civil penalties; what is important is not the name, but the nature, objective, and role of a given sanction. Zaborowski claims that administrative sanctions have a different function and primarily serve to accomplish the goals and tasks set before public administration.⁷⁸ Following W. Radecki, K. Kwaśnicka assumes that administrative liability is a type of legal liability realized within administrative law which also involves the application of administrative sanctions for the violations of legal provisions.⁷⁹ W. Radecki views administrative monetary fines and increased fees as measures of criminal liability.⁸⁰

If a sanction is an element of a norm applied by an appropriate administrative authority, an administrative sanction is the complete set of institutionalized guarantees for the application of administrative law that follow directly from the force of the statute or allow the entities of administrative law to employ legal measures that initiate the liability provided for certain entities under the law or initiate a negative legal and factual situation against them – in retribution for failing to perform the duties required by the statute or for conduct contrary to the statute.⁸¹

The Polish doctrine proposes various approaches to the issue of sanctions in administrative law. J. Jendrośka, for instance, holds that, on principle, it is impossible to establish substantive criteria that would help distinguish administrative torts from criminal torts. There is also no essential substantive difference between a court penalty and an administrative penalty. In an attempt to describe the features of administrative sanction that set it apart from other sanctions, Jendrośka points out that in this case, both authoritative and non-authoritative concretizations of the law coincide in one and the same concretization. Jendrośka under-

⁷⁸ See ZABOROWSKI, J. Uwagi na temat konstytucyjności kar administracyjnych. In: J. DOBKOWSKI, ed. *Problemy współczesnego ustrojoznawstwa: Księga jubileuszowa Profesora Bronisława Jastrzębskiego*. 1. wyd. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińskiego-Mazurskiego, 2007, p. 414. ISBN 978-83-7299-520-9.

⁷⁹ See KWAŚNICKA, K. Sankcja administracyjna w prawie ochrony środowiska. In: J. DOBKOWSKI, ed. *Problemy współczesnego ustrojoznawstwa: Księga jubileuszowa Profesora Bronisława Jastrzębskiego*. 1. wyd. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińskiego-Mazurskiego, 2007, p. 476 and following. ISBN 978-83-7299-520-9.

⁸⁰ See RADECKI, W. *Odpowiedzialność prawna w ochronie środowiska*. 1. wyd. Warszawa: Difin, 2002, p. 75. ISBN 83-7251-234-5.

⁸¹ See NIŻNIK-DOBOSZ, I. Aksjologia sankcji w prawie administracyjnym. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, pp. 120-146. ISBN 978-83-264-1485-5.

stands an administrative misdemeanour as a violation of a duty that follows from administrative directives and a criminal-administrative sanction as a repressive punishment inflicted for an administrative misdemeanour on entities not subordinated to the authorities authorized to apply it.⁸²

M. Wincenciak consistently and correctly maintains that an administrative sanction involves the negative (unfavourable) effects imposed on legal entities that fail to abide by the duties following from legal norms or enforcement acts, initiated by public administration authorities through an enforcement act.⁸³ M. Wincenciak rightly remarks that under a single system, one and the same act can, in a physical sense, simultaneously bear the hallmarks of an administrative tort and misdemeanour (occupation of the right-of-way, Article 40 of the Act on Public Roads and Article 99 of the Code of Misdemeanours), administrative tort and crime (geological works without approval, Article 85a and Article 118 of the Geological and Mining Law), administrative tort and an act subject to disciplinary proceedings.⁸⁴

M. Stahl points out that a sanction is the administrative response to disobedience, passivity, or administrative resistance.⁸⁵ On this view, coercion can take the form of coercive enforcement or a penalty and this provides the basis for the distinction between administrative and criminal liability. The differences between the two stem from their function: the role of coercive enforcement is to induce an addressee to perform the orders of an administrative authority, while the role of a penalty is to inflict a certain punishment.

⁸² See JENDROŠKA, J. Karne zabezpečenie wykonania dyrektyw administracji państwowej. In: T. RABSKA and J. ŁĘTOWSKI, eds. *System prawa administracyjnego: Tom III*. 1. wyd. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1978, pp. 297-325; and JENDROŠKA, J. Konceptja sankcji karnej w prawie administracyjnym. In: Z. RYBICKI, M. GROMADZKA-GRZEGORZEWSKA and M. WYRZYKOWSKI, eds. *Zbiór studiów z zakresu nauk administracyjnych*. 1. wyd. Wrocław; Warszawa: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1978, pp. 123-134.

⁸³ See WINCENCIAK, M. *Sankcje w prawie administracyjnym i procedura ich wymierzania*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2008, p. 73 and following. ISBN 978-83-7526-924-6.

⁸⁴ See WINCENCIAK, M. *Sankcje w prawie administracyjnym i procedura ich wymierzania*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2008, p. 137 and following. ISBN 978-83-7526-924-6.

⁸⁵ See STAHL, M. Wprowadzenie: Sankcje administracyjne – problemy węzłowe. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, p. 18 and following. ISBN 978-83-264-1485-5.

P. Chmielnicki defines sanctions as the negative consequences of a conduct contrary to a legal norm. On this view, the sanction is associated with coercion, inconvenience, evil, and burden.⁸⁶ P. Chmielnicki makes a distinction between positive and negative sanctions.⁸⁷ By using their instruments of power, the authorities of a given community endeavour to protect the system by imposing certain costs (negative sanctions) on actions that are contrary to its expectations and confer benefits (positive sanctions) on individuals who support the system.⁸⁸ P. Chmielnicki holds that administrative law regulates the interactions between members of the community and the authorities vested with the instruments of power as well as the mutual relations between the state authorities. On this view, negative sanctions can also exist in administrative law, but this criterion does not allow one to draw a clear distinction between the two, since, according to P. Chmielnicki, even though negative sanctions are typical of criminal law, they may also appear in administrative law.⁸⁹

L. Klat-Wertelecka departs from the premise that enforcement sanctions and administrative penalties are forms of direct and indirect administrative coercion.⁹⁰ To support this view, she refers to the judgment of the Constitutional Tribunal which opined that repression typical of criminal law is also present in administrative law and criminal liability is but one of several forms of liability that employ repressive measures. L.

⁸⁶ See CHMIELNICKI, P. Sankcje publicznoprawne jako sposób formalizacji reguł określających wypłaty i koszty działania. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, p. 34 and following. ISBN 978-83-264-1485-5.

⁸⁷ See CHMIELNICKI, P. Sankcje publicznoprawne jako sposób formalizacji reguł określających wypłaty i koszty działania. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, p. 42 and following. ISBN 978-83-264-1485-5. Positive and negative sanctions already appeared in SZCZEPAŃSKI, J. *Elementarne pojęcia socjologii*. 3. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1972, pp. 221-226.

⁸⁸ See CHMIELNICKI, P. Sankcje publicznoprawne jako sposób formalizacji reguł określających wypłaty i koszty działania. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, p. 43. ISBN 978-83-264-1485-5.

⁸⁹ See CHMIELNICKI, P. Sankcje publicznoprawne jako sposób formalizacji reguł określających wypłaty i koszty działania. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, p. 45. ISBN 978-83-264-1485-5.

⁹⁰ See KLAT-WERTELECKA, L. Sankcja egzekucyjna w administracji a kara administracyjna. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, p. 67 and following. ISBN 978-83-264-1485-5.

Klat-Wertelecka enumerates the following features of administrative penalties: – provisions that concern administrative penalties have a different structure and style than those of criminal law and are characteristic of the norms of administrative law; – liability is not based on the criterion of guilt, but the violation of a legal obligation: it is a strict liability (*ex lege*); – monetary penalties are established in a special manner: amounts are not decided on an individual basis, but laid down in relevant provisions, and should be proportional to the threat to protected interests posed by a particular violation; – punishment is inflicted in the course of administrative proceedings as an administrative decision; – entities liable to be punished do not need to be natural persons; – in order to control the conformity of administrative penalties with the law, these are subject to the judicial control of administrative courts. According to L. Klat-Wertelecka, the institution of a monetary fine does not belong either to criminal law or coercive proceedings, but forms a separate category, even though it contains elements of both institutions.⁹¹

I. Niznik-Dobosz views the sanctions of administrative law as a set of institutionalized guarantees for the application of administrative law that follow directly from the force of the statute or allow the entities of administrative law to employ legal measures that initiate the liability provided for certain entities under the law, or initiate a negative legal and factual situation against them – in retribution for failing to perform the duties required by the statute or for conduct contrary to the statute. Legal science proposes two views on sanctions. One is focused on their protective role with regard to norms. On this view, sanctions are seen as a means to safeguard legal norms and give them causative power. The other is focused on their role in the enforcement/application of norms in particular situations whose content does not directly establish sanctions, but rather certain duties, injunctions, or prohibitions binding on the addressee of the norm. According to I. Niznik-Dobosz, administrative sanctions safeguard/protect the enforcement of administrative duties. Administrative law regulates those areas of social relations in which there is

⁹¹ See KLAT-WERTELECKA, L. Sankcja egzekucyjna w administracji a kara administracyjna. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, p. 67 and following. ISBN 978-83-264-1485-8.

a need to negotiate between the common good or public interest and the legally protected rights and interests of individuals.⁹²

A. Jaworowicz-Rudolf argues that administrative liability in environmental protection is understood as a liability enforced by administrative authorities, especially by appropriate administrative decisions, against an entity that uses the environment in a destructive manner.⁹³ On this view, administrative sanctions are understood as the negative (unfavourable) effects imposed on legal entities that fail to abide by the duties relevant to environmental protection and following from legal norms or enforcement acts, initiated by public administration authorities through an enforcement act; however, sanctions also include negative administrative effects affecting entities that violate the norms of environmental protection by the virtue of law, with no need to issue an administrative decision.⁹⁴

In her analysis of the General Registry of Drivers and Offenders, M. Szalewska demonstrates that, in accordance with their essence, penal sanctions were designed to inflict a perceptible burden in retribution for violating the legal order: each individual tort is subject to a sanction. Administrative sanctions, on the other hand, are completely different; they are not imposed on any single, concrete proscribed act, but follow as a consequence of a potential situation that public administration authorities define as posing a threat to traffic safety.⁹⁵

W. Kisiel emphasizes that no significant disagreement exists as to the major constitutive differences between administrative and penal sanc-

⁹² See NIŻNIK-DOBOSZ, I. Aksjologia sankcji w prawie administracyjnym. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, p. 121 and following. ISBN 978-83-264-1485-5.

⁹³ See JAWOROWICZ-RUDOLF, A. Funkcje sankcji administracyjnych w ochronie środowiska. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, p. 220 and following. ISBN 978-83-264-1485-5; cf. also JAWOROWICZ-RUDOLF, A. and M. GÓRSKI. Odpowiedzialność prawna w ochronie środowiska. In: M. GÓRSKI, ed. *Prawo ochrony środowiska*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2009, p. 190 and following. ISBN 978-83-7601-799-0.

⁹⁴ See JAWOROWICZ-RUDOLF, A. Funkcje sankcji administracyjnych w ochronie środowiska. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, p. 220 and following. ISBN 978-83-264-1485-5.

⁹⁵ See SZALEWSKA, M. Współzależność sankcji karnych i administracyjnych w przepisach regulujących zasady ruchu drogowego. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, p. 106 and following. ISBN 978-83-264-1485-5.

tions for a misdemeanour.⁹⁶ In substantive terms, he shows that penal sanctions require the demonstration of guilt, while administrative penalties are objective in the sense that there is no need to ask about a party's guilt for the state of affairs that creates relevant liability; in procedural terms, he points to the appropriate authority and procedure.⁹⁷ He also underscores that criminal liability is personal in nature, which, as it seems, could be fully explained by the premise of guilt which in criminal law is understood as personal culpability, but also refers to the interesting decision of the Supreme Administrative Court of September 29th, 2010.⁹⁸

Criminal or administrative liability?

Keeping in mind the words of J. Bentham who held that, based on the principle of utility, punishment is to be admitted only in order to prevent a greater evil⁹⁹ and its broad, primary, and most desirable goal should be to prevent, to the extent possible, all kinds of crime¹⁰⁰ let us now proceed to try and to define the criteria that determine the choice between the two types of liability. It is accepted that the basic premise to invoke criminal liability is the need to safeguard a certain legal interest, understood as a social or individual value, whose protection is necessary in order to ensure peaceful co-existence and social order.¹⁰¹ The doctrine employs

⁹⁶ See KISIEL, W. Kary administracyjne i sankcje karne w ustawach „drogowych”. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, p. 302 and following. ISBN 978-83-264-1485-5; cf. also LEOŃSKI, Z. O istocie tzw. kar administracyjnych. In: J. FILIPEK, ed. *Jednostka w demokratycznym państwie prawa*. 1. wyd. Bielsko-Biała: Wyższa Szkoła Administracji, 2003, p. 355 and following. ISBN 83-918079-2-4; and SZYDŁO, M. Charakter i struktura prawna administracyjnych kar pieniężnych. *Studia Prawnicze*. 2003, nr 4, p. 130 and following. ISSN 0039-3312.

⁹⁷ See KISIEL, W. Kary administracyjne i sankcje karne w ustawach „drogowych”. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, p. 302 and following. ISBN 978-83-264-1485-5.

⁹⁸ See *Judgement of the Supreme Administrative Court of the Republic of Poland Ref. No. II OSK 1465/09* [2010-09-29].

⁹⁹ See BENTHAM, J. *Wprowadzenie do zasad moralności i prawodawstwa*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1958, p. 236.

¹⁰⁰ See BENTHAM, J. *Wprowadzenie do zasad moralności i prawodawstwa*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1958, p. 236; and BECCARIA, C. *O przestępstwach i karach*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1959, p. 88.

¹⁰¹ See JAREBORG, N. Criminalization as Last Resort (Ultima Ratio). *Ohio State Journal of Criminal Law*. 2005, vol. 2, no. 2, p. 524. ISSN 1546-7619; GARDOCKI, L. *Zagadnienia teorii kryminalizacji*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1990, p. 45. ISBN 83-01-09922-4; MARSHALL, S. E. and R. A. DUFF. *Criminalization and Sharing*

the notion of a legal interest to delimit the boundaries of criminal law.¹⁰² The protection of legal interests, however, is currently also taken as a premise for invoking administrative liability. The criterion for distinguishing between the two often lies in the kind and nature of the legal interest in question and the manner in which it is infringed upon (e.g. the extent of infringement or threat).¹⁰³ By and large, it is the legislator who decides on the importance of a legal interest by criminalizing certain types of conduct that encroach upon it. The list of legal interests is constantly evolving and interests such as life and health are increasingly accompanied, in doctrine and jurisprudence alike, by new legal interests, such as environmental protection and economy.¹⁰⁴ The relative importance of individual interests also evolves as a result of progress and development. As argued by H. J. Hirsch, however, the criterion of importance is not sufficient to decide on the type of liability that should apply in the case of specific infringements and, therefore, to establish the boundary between criminal and administrative liability.¹⁰⁵ Another frequently invoked criterion is the degree of social harm caused by a given

Wrongs. *The Canadian Journal of Law and Jurisprudence*. 1998, vol. 11, no. 1, p. 6. ISSN 0841-8209; WRÓBEL, W. Pojęcie „dobra prawnego” w wykładni przepisów prawa karnego. In: Ł. POHL, ed. *Aktualne problemy prawa karnego: Księga pamiątkowa z okazji Jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarca*. 1. wyd. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2009, p. 623. ISBN 978-83-232-2029-9; MAREK, A. ed. *System prawa karnego: Zagadnienia ogólne: Tom I*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2010. 456 p. ISBN 978-83-255-1308-5; cf. also PAWLIK, R. Ochrona dobra prawnego z perspektywy procesu kontrawencjonalizacji – wybrane zagadnienia. In: S. PIKULSKI and M. ROMĄNCZUK-GRĄCKA, eds. *Granice kryminalizacji i penalizacji*. 1. wyd. Olsztyn: ElSet, 2013. 706 p. ISBN 978-83-62863-76-1.

¹⁰² See HIRSCH, H. J. W kwestii aktualnego stanu dyskusji o pojęciu dobra prawnego. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. 2002, vol. 64, nr 1, pp. 2-6. ISSN 0035-9629; and WRÓBEL, W. Pojęcie „dobra prawnego” w wykładni przepisów prawa karnego. In: Ł. POHL, ed. *Aktualne problemy prawa karnego: Księga pamiątkowa z okazji Jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarca*. 1. wyd. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2009, p. 619. ISBN 978-83-232-2029-9.

¹⁰³ See GARDOCKI, L. *Zagadnienia teorii kryminalizacji*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1990, p. 47. ISBN 83-01-09922-4; and BOJARSKI, T. Znikomy stopień społecznej szkodliwości czynu – problemy kryteriów oceny. In: Ł. POHL, ed. *Aktualne problemy prawa karnego: Księga pamiątkowa z okazji Jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarca*. 1. wyd. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2009, p. 64. ISBN 978-83-232-2029-9.

¹⁰⁴ See HIRSCH, H. J. W kwestii aktualnego stanu dyskusji o pojęciu dobra prawnego. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. 2002, vol. 64, nr 1, pp. 2-12. ISSN 0035-9629.

¹⁰⁵ See HIRSCH, H. J. W kwestii aktualnego stanu dyskusji o pojęciu dobra prawnego. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. 2002, vol. 64, nr 1, pp. 2-12. ISSN 0035-9629.

conduct.¹⁰⁶ Social harm means that the conduct endangers or infringes upon a legally protected good. It is associated with a threat to legal interests.¹⁰⁷

Irrespective of the above-mentioned criteria, Article 31 of the Constitution of the Republic of Poland requires that the decision to apply criminal or administrative liability as well as to choose appropriate sanctions and their intensity should be made in compliance with the constitutional principle of proportionality.¹⁰⁸ The latter consists of three mandatory elements: utility, necessity, and proportionality.¹⁰⁹ The condition of utility

¹⁰⁶ See GARDOCKI, L. *Zagadnienia teorii kryminalizacji*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1990, p. 157. ISBN 83-01-09922-4.

¹⁰⁷ See MAREK, A. *Prawo karne: Zagadnienia teorii i praktyki*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 1997. 699 p. ISBN 83-7110-801-X; GARDOCKI, L. *Zagadnienia teorii kryminalizacji*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1990, p. 157. ISBN 83-01-09922-4; cf. also PAWLIK, R. Społeczna szkodliwość czynu – wybrane zagadnienia na przykładzie wykroczenia typizowanego w art. 87 KW. *Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury*. 2013, nr 4, pp. 38-54. ISSN 2083-7186.

¹⁰⁸ See WYRZYKOWSKI, M. and M. ZIÓŁKOWSKI. Sankcje administracyjne w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. In: R. HAUSER, Z. NIEWIADOMSKI and A. WRÓBEL. *System Prawa Administracyjnego: Konstytucyjne podstawy funkcjonowania administracji publicznej: Tom II*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2012, p. 362. ISBN 978-83-255-2031-1; cf. also PAWLIK, R. Konstytucyjne podstawy i zakres prawa karania – zagadnienia wybrane z perspektywy odpowiedzialności za przestępstwo i wykroczenie. In: M. GRZYBOWSKI, ed. *Państwo demokratyczne, prawne i socjalne: Studia prawne: Księga jubileuszowa Profesora Zbigniewa Maciagga: Tom III*. 1. wyd. Kraków: Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM, 2014. 907 p. ISBN 978-83-7571-304-6.

¹⁰⁹ See KIJOWSKI, D. Zasada adekwatności w prawie administracyjnym. *Państwo i Prawo*. 1990, vol. 45, nr 4, pp. 61-62. ISSN 0031-0980; KIJOWSKI, D. Zasada proporcjonalności (adekwatności) jako miernik dopuszczalności ingerencji państwa w prawa i wolności obywateli. *Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich: Studia i Materiały*. 1990, nr 6, p. 64. ISSN 0860-7958; WOJTYCZEK, K. Zasada proporcjonalności. In: B. BANASZAK and A. PREISNER, eds. *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2002, p. 670. ISBN 83-7110-173-2; WOJTYCZEK, K. Zasada proporcjonalności jako granica prawa karania. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 1999, nr 2, p. 35. ISSN 1506-1817; ZAKOLSKA, J. *Zasada proporcjonalności w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2008, pp. 18-31. ISBN 978-83-7059-867-9; STĘPKOWSKI, A. *Zasada proporcjonalności w europejskiej kulturze prawnej: Sądowa kontrola władzy dyskrecyjnej w nowoczesnej Europie*. 1. wyd. Warszawa: Liber, 2010, pp. 194-200. ISBN 978-83-7206-167-6; ŁABNO, A. Istota zasady proporcjonalności. In: T. DUKIET-NAGÓRSKA, ed. *Zasada proporcjonalności w prawie karnym*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010, p. 24. ISBN 978-83-264-0303-3; KRÓLIKOWSKI, M. Dwa paradygmaty zasady proporcjonalności w prawie karnym. In: T. DUKIET-NAGÓRSKA, ed. *Zasada proporcjonalności w prawie karnym*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010, p. 45. ISBN 978-83-264-0303-3; and WALASZEK-PYZIOŁ, A. Zasada proporcjonalności w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*. 1995, nr 1, p. 16. ISSN 0137-5490. See also *Judgement of the*

holds that the negative consequences imposed in retribution for a certain conduct as part of repressive criminal or administrative liability should be designed, first and foremost, as an effective measure to enforce the objectives envisioned by the legislator. The principle of proportionality thus requires a legislator to determine that there is an actual need to interfere with the scope of an individual's right or freedom in order to accomplish the projected goal.¹¹⁰ Specific objectives that warrant imposing constraints on individual rights and freedoms are laid down in the Article 31.3 of the Constitution of Poland which decrees that such limitations are justified by the need to secure public order, to protect the environment, health, and public morals as well as the rights and freedoms of other persons.¹¹¹ As noted above, repressive sanctions should only be used as a last resort.¹¹² The assessment of utility is based on two aspects, i.e. the utility of invoking criminal or administrative liability in general and the utility of applying specific sanctions, their intensity, and type, but also the principles that govern their application and enforcement, which should be defined in a manner that helps accomplish planned objectives.¹¹³ It should be borne in mind, however, that an administrative sanction, such as a monetary fine, might in some cases exceed fines typical of criminal liability. It is also worth remembering that the decision not to invoke criminal liability will involve lowering the standards of protection afforded to the perpetrator (Article 42 of the Constitution).¹¹⁴

Another requirement inherent in the principle of proportionality is the condition of necessity which dictates that the least onerous measure should be selected.¹¹⁵ It is thus necessary to establish whether the objec-

Polish Constitutional Tribunal Ref. No. SK 16/07 [2008-04-23]. OTK-A 2008, no. 3, item 45; and *Decision of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 12/93* [1995-05-16]. OTK 1995, no. 1, item 14.

¹¹⁰ See *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 34/06* [2008-02-05]. OTK-A 2008, no. 1, item 2; and *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. Kp 1/05* [2005-09-22]. OTK-A 2005, no. 8, item 93.

¹¹¹ See WOJTYCZEK, K. Zasada proporcjonalności jako granica prawa karania. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 1999, nr 2, p. 35. ISSN 1506-1817.

¹¹² See JAREBORG, N. Criminalization as Last Resort (Ultima Ratio). *Ohio State Journal of Criminal Law*. 2005, vol. 2, no. 2, p. 528. ISSN 1546-7619.

¹¹³ See WOJTYCZEK, K. Zasada proporcjonalności jako granica prawa karania. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 1999, nr 2, p. 37. ISSN 1506-1817.

¹¹⁴ See GARDOCKI, L. Subsydiarność prawa karnego oraz in dubio pro libertate – jako zasady kryminalizacji. *Państwo i Prawo*. 1989, vol. 44, nr 12, p. 64. ISSN 0031-0980.

¹¹⁵ See WOJTYCZEK, K. Zasada proporcjonalności jako granica prawa karania. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 1999, nr 2, p. 37. ISSN 1506-1817; WALASZEK-PYZIOŁ, A. Zasada proporcjonalności w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. *Przegląd Ust-*

tive of a given regulation can be accomplished with equal effectiveness by other means that are less onerous for the individual, e.g. through the measures of administrative liability.¹¹⁶ The principle of necessity is followed, as a corollary, by the principle of the subsidiarity of criminal law¹¹⁷ which holds that criminal law should only apply when all other responses have proved inadequate (the principle of *ultima ratio*).¹¹⁸

The third element of the principle of proportionality is the condition of proportionality in the strict sense which specifies that the burden and onerosness of selected measures should be proportional to the projected goal.¹¹⁹ Accordingly, there should be a proportion between the interests that the interference violates and the interests that it is meant to protect.¹²⁰ In light of this condition, a measure is disallowed if its harshness and oppressiveness are greater than its benefits. The doctrine also points out that in order to resolve a clash of interests it is necessary to

awodawstwa Gospodarczego. 1995, nr 1, pp. 14-23. ISSN 0137-5490; cf. also PAWLIK, R. Czyny drobne w systemie polskim na tle porównawczym – stabilność rozwiązań czy potrzeba zmian?. In: T. BIERNAT, ed. *Stabilność prawa w kontekście wartości, instytucji i funkcjonowania systemu prawnego*. 1. wyd. Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM, 2016, pp. 41-68. ISBN 978-83-65208-27-9.

¹¹⁶ See JAREBORG, N. Criminalization as Last Resort (Ultima Ratio). *Ohio State Journal of Criminal Law*. 2005, vol. 2, no. 2, p. 527. ISSN 1546-7619; HUSAK, D. Applying Ultima Ratio: A Skeptical Assessment. *Ohio State Journal of Criminal Law*. 2005, vol. 2, no. 2, pp. 535-545. ISSN 1546-7619; and WOJTYCZEK, K. Zasada proporcjonalności jako granica prawa karania. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 1999, nr 2, p. 38. ISSN 1506-1817.

¹¹⁷ See WOJTYCZEK, K. Zasada proporcjonalności jako granica prawa karania. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 1999, nr 2, p. 38. ISSN 1506-1817; and KRÓLIKOWSKI, M. Dwa paradygmaty zasady proporcjonalności w prawie karnym. In: T. DUKIET-NAGÓRSKA, ed. *Zasada proporcjonalności w prawie karnym*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010, p. 44. ISBN 978-83-264-0303-3.

¹¹⁸ See GARDOCKI, L. Subsydiarność prawa karnego oraz in dubio pro libertate – jako zasady kryminalizacji. *Państwo i Prawo*. 1989, vol. 44, nr 12, p. 60. ISSN 0031-0980; and GARDOCKI, L. *Zagadnienia teorii kryminalizacji*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1990, p. 127. ISBN 83-01-09922-4.

¹¹⁹ See WOJTYCZEK, K. Zasada proporcjonalności. In: B. BANASZAK and A. PREISNER, eds. *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2002, p. 670. ISBN 83-7110-173-2; and KIJOWSKI, D. Zasada adekwatności w prawie administracyjnym. *Państwo i Prawo*. 1990, vol. 45, nr 4, p. 63. ISSN 0031-0980.

¹²⁰ See WOJTYCZEK, K. Zasada proporcjonalności jako granica prawa karania. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 1999, nr 2, pp. 40-42. ISSN 1506-1817; and ZAKOLSKA, J. *Zasada proporcjonalności w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2008, p. 28. ISBN 978-83-7059-867-9.

refer to the actual state of affairs.¹²¹ In this case, an assessment needs to be made of a certain class of actual situations in which a given norm is applicable; it is also necessary to take into account the social context of a given regulation.¹²²

On account of the frequently similar onerousness of administrative and criminal liability, it is necessary to introduce legal solutions that will safeguard the rights of individuals subject to administrative liability as well. Inspiration can be drawn from the principles elaborated in the framework of the system of the Council of Europe, pursuant to the Recommendation No. 91 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to the Member States on Administrative Sanctions, adopted on February 13th, 1991.¹²³ The Recommendation is not formally binding, but its principles are employed in the jurisprudence of the European Court of Human Rights.¹²⁴ An Explanatory Memorandum on the Recommendation points out that not all administrative acts that negatively affect civil rights and interests constitute administrative sanctions in its understanding.¹²⁵ The Recommendation establishes eight principles: 1. administrative sanctions and conditions under which they apply should be defined in legal provisions; 2. these provisions shall not apply retroactively; 3. there shall be no double jeopardy; 4. relevant proceedings shall be started within a reasonable period of time; 5. they will be finalized with a resolution (an act closing the proceedings); 6. administrative bodies shall abide by the principles of fair administrative procedure, including the obligation to a) notify the individual of the charges levelled against him/her, b) allow the individual enough time to prepare his/her case,

¹²¹ See WOJTYCZEK, K. *Granice ingerencji ustawodawczej w sferę praw człowieka w Konstytucji RP*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 1999, p. 160. ISBN 83-88114-09-3; and GIZBERT-STUDNICKI, T. *Konflikt dóbr i kolizja norm. Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. 1989, vol. 51, nr 1, p. 5. ISSN 0035-9629.

¹²² See WOJTYCZEK, K. *Zasada proporcjonalności jako granica prawa karnania. Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 1999, nr 2, p. 42. ISSN 1506-1817; WOJTYCZEK, K. *Granice ingerencji ustawodawczej w sferę praw człowieka w Konstytucji RP*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 1999, p. 160. ISBN 83-88114-09-3; and GIZBERT-STUDNICKI, T. *Konflikt dóbr i kolizja norm. Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. 1989, vol. 51, nr 1, p. 1. ISSN 0035-9629.

¹²³ Quoted after JASUDOWICZ, T. *Administracja wobec praw człowieka*. 1. wyd. Toruń: TNOiK – Dom Organizatora, 1996, pp. 129-132. ISBN 83-85709-90-8.

¹²⁴ See SZUMIŁO-KULCZYCKA, D. *Prawo administracyjno-karne*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2004, p. 86. ISBN 83-7333-407-6.

¹²⁵ See KMIECIAK, Z. *Ogólne zasady prawa i postępowania administracyjnego*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwa Prawnicze PWN, 2000, p. 125. ISBN 83-88296-00-0.

c) inform the individual of the evidence against him/her, d) give the individual the right to a hearing before imposing the sanction, e) justify the administrative act imposing the sanction; 7. the burden of proof shall be with the administrative authorities; 8. the legality of the administrative act shall be controlled by an independent and impartial court.¹²⁶

Conclusion

Any attempt to trace the limits of criminal liability, liability for a misdemeanour, and administrative liability under the Polish system needs to rely on the principle of proportionality which, as demonstrated above, should be applied to determine whether any liability applies and to choose between its types. This is connected to the principle of the subsidiarity of criminal law¹²⁷ which holds that criminal law should only be applied as a last resort when all other responses have proved inadequate.¹²⁸ When selecting the appropriate kind of liability, however, one should keep in mind the legal guarantees afforded to the individual under criminal law, such as the right to a trial, the right to self-defence, and the presumption of innocence (Article 42 of the Constitution); administrative liability involves less robust guarantees afforded to individuals subject to prosecution and punishment.¹²⁹ It should also be noted that, as stated by the Constitutional Tribunal, criminal liability is but one form of liability that employs repressive measures and the Polish legislation also provides for other forms of repressive proceedings that are not criminal in nature and – importantly – can be conducted (at least initially) by entities other than courts.¹³⁰

The principle of subsidiarity and the advantages of administrative sanctions, such as simplified procedure, lower costs, fast application, and

¹²⁶ See JASUDOWICZ, T. *Administracja wobec praw człowieka*. 1. wyd. Toruń: TNOiK – Dom Organizatora, 1996, p. 130. ISBN 83-85709-90-8.

¹²⁷ See WOJTYCZEK, K. *Zasada proporcjonalności jako granica prawa karania*. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 1999, nr 2, p. 38. ISSN 1506-1817.

¹²⁸ See GARDOCKI, L. *Subsydiarność prawa karnego oraz in dubio pro libertate – jako zasady kryminalizacji*. *Państwo i Prawo*. 1989, vol. 44, nr 12, p. 60. ISSN 0031-0980; and ŻÓŁTEK, S. *Prawo karne gospodarcze w aspekcie zasady subsydiarności*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2009, p. 19. ISBN 978-83-7601-504-0.

¹²⁹ See MAREK, A. *Kolokwium AIDP poświęcone prawu karno-administracyjnemu* (Sztokholm, 15 – 17 VI 1987). *Państwo i Prawo*. 1988, vol. 43, nr 4, p. 133. ISSN 0031-0980.

¹³⁰ See *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 12/01* [2002-07-04]. OTK-A 2002, no. 4, item 50, p. 731.

freedom from the rigours of criminal law,¹³¹ however, should not overshadow other democratic values, such as the need to personalize the sanction and to ensure trial guarantees.¹³² For all these reasons and because of the similarity between criminal liability and administrative liability based on repressive sanctions, it is necessary to introduce legal solutions that would protect the rights of liable subjects before administrative authorities. Helpful guidance for domestic regulation on repressive administrative liability can be found in the principles elaborated in the framework of the Council of Europe and in particular those that follow from the Recommendation No. 91 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to Member States on Administrative Sanctions, adopted on February 13th, 1991.¹³³

References

- ANDREJEW, I. *Polskie prawo karne w zarysie*. 5. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1978. 497 p.
- BAFIA, J. Kodyfikacja prawa o wykroczeniach. *Państwo i Prawo*. 1971, vol. 26, nr 10, p. 529 and following. ISSN 0031-0980.
- BARWINA, Z. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2009 r. (I KZP 30/08). *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 2009, vol. 13, nr 2, pp. 137-148. ISSN 1506-1817.
- BECCARIA, C. *O przestępstwach i karach*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1959. 296 p.
- BENTHAM, J. *Wprowadzenie do zasad moralności i prawodawstwa*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1958. 471 p.
- BOJARSKI, M. and W. RADECKI. *Oceny prawne obszarów stycznych wykroczeń i przestępstw*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1989. 134 p. Acta Universitatis Wratislaviensis: Prawo, nr 182. ISSN 0524-4544.
- BOJARSKI, M. W sprawie ostatecznego uregulowania kwestii tzw. czynów przepoławionych. In: P. KARDAS, T. SROKA and W. WRÓBEL, eds.

¹³¹ See ŻÓŁTEK, S. *Prawo karne gospodarcze w aspekcie zasady subsydiarności*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2009, p. 209. ISBN 978-83-7601-504-0.

¹³² See KMIECIAK, Z. *Ogólne zasady prawa i postępowania administracyjnego*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwa Prawnicze PWN, 2000, p. 122. ISBN 83-88296-00-0.

¹³³ See SZUMIŁO-KULCZYCKA, D. *Prawo administracyjno-karne*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2004, p. 86. ISBN 83-7333-407-6.

Państwo prawa i prawo karne: Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla: Tom II. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2012, pp. 37-44. ISBN 978-83-264-3923-0.

BOJARSKI, T. Znikomy stopień społecznej szkodliwości czynu – problemy kryteriów oceny. In: Ł. POHL, ed. *Aktualne problemy prawa karnego: Księga pamiątkowa z okazji Jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarca.* 1. wyd. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2009, pp. 59-68. ISBN 978-83-232-2029-9.

BORUCKA-ARCTOWA, M. and J. WOLEŃSKI. *Wstęp do prawoznawstwa.* 2. wyd. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1997. 119 p. ISBN 83-233-1065-3.

BUCHAŁA, K. and A. ZOLL, eds. *Kodeks karny: Część ogólna: Komentarz do art. 1 – 116 Kodeksu karnego.* 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 1998. 657 p. ISBN 83-7211-001-8.

BUCHAŁA, K. and A. ZOLL. *Polskie prawo karne.* 2. wyd. Warszawa: Wydawnictwa Prawnicze PWN, 1997. 492 p. ISBN 83-86702-08-7.

BURZYŃSKI, P. *Ustawowe określenie sankcji karnej.* 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2008. 213 p. ISBN 978-83-7601-011-3.

Case of Bendenoun v. France [1994-02-24]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1994, Application No. 12547/86.

Case of Eggs v. Switzerland [1976-12-11]. Decision of the European Court of Human Rights, 1976, Application No. 7341/76.

Case of Engel and Others v. the Netherlands [1976-06-08]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1976, Application No. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, and 5370/72.

Case of Garyfallou AEBE v. Greece [1997-09-24]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1997, Application No. 18996/91.

Case of Göktan v. France [2002-07-02]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2002, Application No. 33402/96.

Case of Lauko v. Slovakia [1998-09-02]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1998, Application No. 4/1998/907/1119.

Case of Lutz v. Germany [1987-08-25]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1987, Application No. 9912/82.

- Case of Malige v. France* [1998-09-23]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1998, Application No. 68/1997/852/1059.
- Case of Öztürk v. Germany* [1984-02-21]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1984, Application No. 8544/79.
- Case of Pierre-Bloch v. France* [1997-10-21]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1997, Application No. 120/1996/732/938.
- Case of Schmutz v. Austria* [1995-10-23]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1995, Application No. 15523/89.
- Case of Schouten and Meldrum v. the Netherlands* [1994-12-09]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1994, Application No. 19005/91 and 19006/91.
- Case of Szott-Medyńska and Others v. Poland* [2003-10-09]. Decision of the European Court of Human Rights, 2003, Application No. 47414/99.
- Case of W. S. v. Poland* [1999-06-15]. Decision of the European Court of Human Rights, 1999, Application No. 37607/97.
- CHMIELNICKI, P. Sankcje publicznoprawne jako sposób formalizacji reguł określających wypłaty i koszty działania. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, pp. 31-53. ISBN 978-83-264-1485-5.
- CIEŚLAK, M. O węzłowych pojęciach związanych z sensem kary. *Nowe Prawo*. 1969, vol. 25, nr 12, pp. 195-213.
- CIEŚLAK, M. *Polskie prawo karne: Zarys systemowego ujęcia*. 2. popr. i uzup. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994. 492 p. ISBN 83-01-11562-9.
- CIEŚLAK, M. Uwagi na marginesie projektu prawa o orzecznictwie karno-administracyjnym. *Palestra*. 1961, nr 6, pp. 33-43. ISSN 0031-0344.
- CIEŚLAK, M. Zasada humanizmu jako naczelną dyrektywę w sferze prawa karnego. *Zeszyty Naukowe Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego: Prawo*. 1985, nr 13, pp. 73-94.
- DAWIDOWICZ, W. *Prawo administracyjne*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1987. 563 p. ISBN 83-01-07865-0.
- DĄBROWSKI, D. Glosa do uchwały SN z dnia 3 marca 2009 r. *Europejski Przegląd Sądowy*. 2010, nr 8, pp. 44-51. ISSN 1895-0396.

- Decision of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 12/93* [1995-05-16]. OTK 1995, no. 1, item 14.
- Decision of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 52/07* [2008-12-09]. OTK ZU no. 10/A/2008, item 184.
- DROZD, A. Ochrona danych osobowych pracownika (kandydata) po nowelizacji kodeksu pracy. *Praca i Zabezpieczenie Społeczne*. 2004, nr 1, pp. 25-31. ISSN 0032-6186.
- DUNIEWSKA, Z. Prawo administracyjne – wprowadzenie. In: R. HAUSER, Z. NIEWIADOMSKI and A. WRÓBEL, eds. *System prawa administracyjnego: Instytucje prawa administracyjnego: Tom I*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2010, pp. 61-192. ISBN 978-83-255-1097-8.
- DZIEWIĘCKA-BOKUN, L. Sankcja prawna w prawie administracyjnym. *Acta Universitatis Wratislaviensis: Prawo*. 1972, nr 36, p. 37 and following. ISSN 0524-4544.
- FILIPEK, J. Jeszcze o sankcji prawnej. *Państwo i Prawo*. 1965, vol. 20, nr 4, p. 632 and following. ISSN 0031-0980.
- FILIPEK, J. Sankcja prawna w prawie administracyjnym. *Państwo i Prawo*. 1963, vol. 18, nr 12, pp. 873-878. ISSN 0031-0980.
- FREDRICH-MICHALSKA, I. and B. STACHURSKA-MARCIŃCZAK, eds. *Nowe kodeksy karne – z 1997 r. z uzasadnieniami*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1997. 607 p. ISBN 83-219-0745-8.
- GARDOCKI, L. O relacji między typem przestępstwa a zagrożeniem ustawowym. *Państwo i Prawo*. 1979, vol. 34, nr 8-9, pp. 129-134. ISSN 0031-0980.
- GARDOCKI, L. Subsydiarność prawa karnego oraz in dubio pro libertate – jako zasady kryminalizacji. *Państwo i Prawo*. 1989, vol. 44, nr 12, pp. 59-70. ISSN 0031-0980.
- GARDOCKI, L. *Zagadnienia teorii kryminalizacji*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1990. 213 p. ISBN 83-01-09922-4.
- GARLAND, D. *Punishment and Modern Society: A Study in Social Theory*. 1st ed. Chicago: University of Chicago Press, 1990. 312 p. ISBN 0-226-28380-1.
- GIĘTKOWSKI, R. Zasada osobistej odpowiedzialności karnej. *Państwo i Prawo*. 2009, vol. 64, nr 5, pp. 73-82. ISSN 0031-0980.

- GIZBERT-STUDNICKI, T. Konflikt dóbr i kolizja norm. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. 1989, vol. 51, nr 1, pp. 1-15. ISSN 0035-9629.
- GLASER, S. *Kara odwetowa a kara celowa: Zalety i braki teorii pragmatycznej*. 1. wyd. Lublin: Uniwersytet Lubelski, 1924. 54 p.
- GRONOWSKA, B. Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z dnia 23 września 1998 r., sygn. 68/1997/858/1059: Sprawa Malige przeciwko Francji [Malige v. France]. *Prokuratura i Prawo*. 1999, nr 10, pp. 125-130. ISSN 1233-2577.
- GROSZYK, H. Refleksje o przyszłości sankcji prawnej (przyczynek do ewolucji sankcji prawnej w społeczeństwach przyszłości). In: H. GROSZYK, J. MALARCZYK, A. PIENIAŻEK, W. SKRZYDŁO and W. ŚLADKOWSKI, eds. *Problemy teorii i filozofii prawa*. 1. wyd. Lublin: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, 1985, pp. 93-108. ISBN 83-227-0017-2.
- GRZEGORCZYK, T. and A. GUBIŃSKI. *Prawo wykroczeń*. 2. zm. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze PWN, 1996. 430 p. ISBN 83-86702-50-8.
- GRZEGORCZYK, T., W. JANKOWSKI and M. ZBROJEWSKA, eds. *Kodeks wykroczeń: Komentarz*. 2. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2013. 744 p. ISBN 978-83-264-4055-7.
- GRZYBOWSKI, M. Konstytucyjne ujęcie odpowiedzialności karnej (Uwagi na marginesie wykładni art. 42 ust. 1 Konstytucji RP). In: P. KARDAS, T. SROKA and W. WRÓBEL, eds. *Państwo prawa i prawo karne: Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla: Tom II*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2012, pp. 129-146. ISBN 978-83-264-3923-0.
- GUBIŃSKI, A. *Prawo wykroczeń*. 6. zm. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1989. 463 p. ISBN 83-01-09167-3.
- HIRSCH, H. J. W kwestii aktualnego stanu dyskusji o pojęciu dobra prawnego. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. 2002, vol. 64, nr 1, pp. 1-19. ISSN 0035-9629.
- HUSAK, D. Applying Ultima Ratio: A Skeptical Assessment. *Ohio State Journal of Criminal Law*. 2005, vol. 2, no. 2, pp. 535-545. ISSN 1546-7619.

- ISERZON, E. Reforma orzecznictwa karno-administracyjnego. *Państwo i Prawo*. 1959, vol. 14, nr 8-9, p. 225 and following. ISSN 0031-0980.
- JANISZEWSKI, B. Dolegliwość jako element współczesnej kary kryminalnej. In: J. GIEZEK, ed. *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna: Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa: Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasza Kaczmarka*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2006. 742 p. ISBN 83-7444-283-2.
- JAREBORG, N. Criminalization as Last Resort (Ultima Ratio). *Ohio State Journal of Criminal Law*. 2005, vol. 2, no. 2, pp. 521-534. ISSN 1546-7619.
- JAROSZYŃSKI, M. Przedmiot, zakres i ogólna charakterystyka administracji i prawa administracyjnego w PRL. In: M. JAROSZYŃSKI, M. ZIMMERMANN and W. BRZEZIŃSKI. *Polskie prawo administracyjne: Część ogólna*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1956, p. 28 and following.
- JASUDOWICZ, T. *Administracja wobec praw człowieka*. 1. wyd. Toruń: TNOiK – Dom Organizatora, 1996. 159 p. ISBN 83-85709-90-8.
- JAWOROWICZ-RUDOLF, A. and M. GÓRSKI. Odpowiedzialność prawna w ochronie środowiska. In: M. GÓRSKI, ed. *Prawo ochrony środowiska*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2009, pp. 173-204. ISBN 978-83-7601-799-0.
- JAWOROWICZ-RUDOLF, A. Funkcje sankcji administracyjnych w ochronie środowiska. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, pp. 218-241. ISBN 978-83-264-1485-5.
- JENDROŚKA, J. Karne zabezpieczenie wykonania dyrektyw administracji państwowej. In: T. RABSKA and J. ŁĘTOWSKI, eds. *System prawa administracyjnego: Tom III*. 1. wyd. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1978, pp. 296-335.
- JENDROŚKA, J. Koncepcja sankcji karnej w prawie administracyjnym. In: Z. RYBICKI, M. GROMADZKA-GRZEGORZEWSKA and M. WYRZYKOWSKI, eds. *Zbiór studiów z zakresu nauk administracyjnych*. 1. wyd. Wrocław; Warszawa: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1978, pp. 123-134.
- Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 18/03 [2004-11-03]*. OTK ZU no. 10/A/2004, item 103.

- Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 34/06* [2008-02-05]. OTK-A 2008, no. 1, item 2.
- Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 39/07* [2007-11-28]. OTK-A 2007, no. 10, item 129.
- Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 41/97* [1998-12-08]. OTK ZU no. 7/1998, item 117.
- Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 47/05* [2007-03-19]. OTK-A 2007, no. 3, item 27.
- Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. Kp 1/05* [2005-09-22]. OTK-A 2005, no. 8, item 93.
- Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 6/02* [2002-12-10]. OTK ZU no. 7/A/2002, item 91.
- Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 10/02* [2003-07-08]. OTK ZU no. 6/A/2003, item 62.
- Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 12/01* [2002-07-04]. OTK-A 2002, no. 4, item 50.
- Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 29/09* [2010-11-18]. OTK ZU no. 9/A/2010, item 104.
- Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 48/06* [2008-02-19]. OTK ZU no. 1/A/2008, item 4.
- Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 66/07* [2009-05-12]. OTK ZU no. 5/A/2009, item 65.
- Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. SK 3/08* [2009-09-22]. OTK-A 2009, no. 8, item 125.
- Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. SK 10/07* [2009-02-17]. OTK ZU no. 2/A/2009, item 8.
- Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. SK 16/07* [2008-04-23]. OTK-A 2008, no. 3, item 45.
- Judgement of the Supreme Administrative Court of the Republic of Poland Ref. No. II OSK 1465/09* [2010-09-29].
- Judgement of the Supreme Court of the Republic of Poland Ref. No. V KK 41/05* [2005-06-09]. OSNKW 2005, no. 9, item 83.

- KACZMAREK, T. *Ogólne dyrektywy wymiaru kary w teorii i praktyce sądowej*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1980. 185 p.
- KARDAS, P., G. ŁABUDA and T. RAZOWSKI. *Kodeks karny skarbowy: Komentarz*. 2. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2012. 1255 p. ISBN 978-83-264-0743-7.
- KIERZYŃKA, R. and T. OSTROPOLSKI. Glosa do uchwały SN z dnia 3 marca 2009 r. *Europejski Przegląd Sądowy*. 2010, nr 8, pp. 36-43. ISSN 1895-0396.
- KIJOWSKI, D. Zasada adekwatności w prawie administracyjnym. *Państwo i Prawo*. 1990, vol. 45, nr 4, pp. 59-68. ISSN 0031-0980.
- KIJOWSKI, D. Zasada proporcjonalności (adekwatności) jako miernik dopuszczalności ingerencji państwa w prawa i wolności obywateli. *Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich: Studia i Materiały*. 1990, nr 6, p. 64 and following. ISSN 0860-7958.
- KISIEL, W. Kary administracyjne i sankcje karne w ustawach „drogowych”. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, pp. 296-312. ISBN 978-83-264-1485-5.
- KŁAK, Cz. P. Czynności wyjaśniające w sprawach o wykroczenia a ochrona praw człowieka. *Prokuratura i Prawo*. 2008, nr 10, pp. 80-99. ISSN 1233-2577.
- KLAT-WERTELECKA, L. Sankcja egzekucyjna w administracji a kara administracyjna. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, pp. 65-78. ISBN 978-83-264-1485-5.
- KMIECIAK, Z. *Ogólne zasady prawa i postępowania administracyjnego*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwa Prawnicze PWN, 2000. 209 p. ISBN 83-88296-00-0.
- KOCHANOWSKI, J. *Subiektywne granice sprawstwa i odpowiedzialności karnej*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1985. 108 p. ISBN 83-219-0327-4.
- KRAJEWSKI, K. Kara i współczesne społeczeństwo (wokół książki. D. Garlanda). *Państwo i Prawo*. 1992, vol. 47, nr 5, pp. 82-88. ISSN 0031-0980.

- KRÓL-BOGOMILSKA, M. *Kary pieniężne w prawie antymonopolowym: W ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów, w europejskim prawie wspólnotowym*. 1. wyd. Warszawa: Konieczny i Kruszewski, 2001. 415 p. ISBN 83-88715-04-6.
- KRÓLIKOWSKI, M. Dwa paradygmaty zasady proporcjonalności w prawie karnym. In: T. DUKIET-NAGÓRSKA, ed. *Zasada proporcjonalności w prawie karnym*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010, pp. 37-78. ISBN 978-83-264-0303-3.
- KRÓLIKOWSKI, M. *Sprawiedliwość karania w społeczeństwach liberalnych: Zasada proporcjonalności*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2005. 172 p. ISBN 83-7387-969-2.
- KUBICKI, L. Nowa kodyfikacja karna a Konstytucja RP. *Państwo i Prawo*. 1998, vol. 53, nr 9-10, pp. 24-39. ISSN 0031-0980.
- KWAŚNICKA, K. Sankcja administracyjna w prawie ochrony środowiska. In: J. DOBKOWSKI, ed. *Problemy współczesnego ustrojoznawstwa: Księga jubileuszowa Profesora Bronisława Jastrzębskiego*. 1. wyd. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2007, p. 476 and following. ISBN 978-83-7299-520-9.
- LEOŃSKI, Z. O istocie tzw. kar administracyjnych. In: J. FILIPEK, ed. *Jednostka w demokratycznym państwie prawa*. 1. wyd. Bielsko-Biała: Wyższa Szkoła Administracji, 2003, pp. 354-362. ISBN 83-918079-2-4.
- LERNELL, L. Określenie wykroczenia w projekcie prawa o wykroczeniach. *Zagadnienia Karno-Administracyjne*. 1961, vol. 6, nr 2, p. 20 and following.
- LERNELL, L. *Wykład prawa karnego: Część ogólna*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1961. 390 p.
- LEWICKI, M. Pojęcie sankcji prawnej w prawie administracyjnym. *Państwo i Prawo*. 2002, vol. 57, nr 8, pp. 63-75. ISSN 0031-0980.
- ŁABNO, A. Istota zasady proporcjonalności. In: T. DUKIET-NAGÓRSKA, ed. *Zasada proporcjonalności w prawie karnym*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010, pp. 17-36. ISBN 978-83-264-0303-3.
- MAKAREWICZ, J. *Wstęp do filozofii prawa karnego w oparciu o podstawy historyczno-rozwojowe*. 1. wyd. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2009. 480 p. ISBN 978-83-7363-984-3.

- MAREK, A. ed. *System prawa karnego: Zagadnienia ogólne: Tom I.* 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2010. 456 p. ISBN 978-83-255-1308-5.
- MAREK, A. Kolokwium AIDP poświęcone prawu karno-administracyjnemu (Sztokholm, 15 – 17 VI 1987). *Państwo i Prawo.* 1988, vol. 43, nr 4, pp. 133-134. ISSN 0031-0980.
- MAREK, A. Materialna definicja wykroczenia. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu: Prawo.* 1971, nr 10, pp. 95-108.
- MAREK, A. *Prawo karne.* 4. zm. i uaktual. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2003. 691 p. ISBN 83-7247-653-5.
- MAREK, A. *Prawo karne: Zagadnienia teorii i praktyki.* 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 1997. 699 p. ISBN 83-7110-801-X.
- MAREK, A. *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe).* 6. uaktual. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2008. 257 p. ISBN 978-83-7483-807-8.
- MARSHALL, S. E. and R. A. DUFF. Criminalization and Sharing Wrongs. *The Canadian Journal of Law and Jurisprudence.* 1998, vol. 11, no. 1, pp. 7-22. ISSN 0841-8209.
- MELEZINI, M. ed. *System Prawa Karnego: Kary i środki karne: Poddanie sprawcy próbie: Tom VI.* 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2010. 1152 p. ISBN 978-83-255-1313-9.
- NIŻNIK-DOBOSZ, I. Aksjologia sankcji w prawie administracyjnym. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie.* 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, pp. 120-146. ISBN 978-83-264-1485-5.
- NOWACKI, J. and Z. TOBOR. *Wstęp do prawoznawstwa.* 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2000. 296 p. ISBN 83-88551-31-0.
- PAWLIK, R. Czyny drobne w systemie polskim na tle porównawczym – stabilność rozwiązań czy potrzeba zmian?. In: T. BIERNAT, ed. *Stabilność prawa w kontekście wartości, instytucji i funkcjonowania systemu prawnego.* 1. wyd. Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM, 2016, pp. 41-68. ISBN 978-83-65208-27-9.
- PAWLIK, R. Ewolucja instytucji zatarcia skazania w polskim prawie karnym z perspektywy European Criminal Records Information System – zagadnienia wybrane. *Krakowskie Studia Międzynarodowe.* 2014, vol. 11, nr 1, pp. 115-149. ISSN 1733-2680.

- PAWLIK, R. Konstytucyjne podstawy i zakres prawa karania – zagadnienia wybrane z perspektywy odpowiedzialności za przestępstwo i wykroczenie. In: M. GRZYBOWSKI, ed. *Państwo demokratyczne, prawne i socjalne: Studia prawne: Księga jubileuszowa Profesora Zbigniewa Maciąga: Tom III*. 1. wyd. Kraków: Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM, 2014. 907 p. ISBN 978-83-7571-304-6.
- PAWLIK, R. Ochrona dobra prawnego z perspektywy procesu kontrawencjonalizacji – wybrane zagadnienia. In: S. PIKULSKI and M. ROMAŃCZUK-GRĄCKA, eds. *Granice kryminalizacji i penalizacji*. 1. wyd. Olsztyn: ElSet, 2013. 706 p. ISBN 978-83-62863-76-1.
- PAWLIK, R. Społeczna szkodliwość czynu – wybrane zagadnienia na przykładzie wykroczenia typizowanego w art. 87 KW. *Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury*. 2013, nr 4, pp. 38-54. ISSN 2083-7186.
- PEIPER, L. *Komentarz do kodeksu karnego: Prawa o wykroczeniach, przepisów wprowadzających obie te ustawy oraz do rozporządzenia Prezydenta R. P. o niektórych przestępstwach przeciw bezpieczeństwu państwa z dnia 24 października 1934 roku (Dz. U. nr 94, poz. 851): Z uwzględnieniem ustawy karnej skarbowej, ordynacji podatkowej, kodeksu karnego wojskowego, ustaw dodatkowych, orzecznictwa Sądu Najwyższego*. 1. wyd. Kraków: Leon Frommer, 1936. 745 p.
- POPEŁAWSKI, H. Problem granic przestępstwa i wykroczenia. *Nowe Prawo*. 1973, nr 9, p. 1291 and following. ISSN 0324-816X.
- POTULSKI, J. Ocena stopnia społecznej szkodliwości czynu jako sposób realizacji zasady subsydiarności prawa karnego – glosa do postanowienia SN z dnia 17 grudnia 2003 r., V KK 222/03. *Gdańskie Studia Prawnicze*. 2005, nr 3, pp. 115-124. ISSN 1734-5669.
- Prawo o wykroczeniach (projekt)*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1970. 123 p.
- RADECKI, W. Kilka uwag o zastępowaniu odpowiedzialności karnej odpowiedzialnością administracyjną. In: M. BOJARSKI, ed. *Współczesne problemy nauk penalnych: Zagadnienia wybrane*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1994, pp. 13-22. Acta Universitatis Wratislaviensis, nr 1663. ISBN 83-229-1163-7.

- RADECKI, W. Normatywne ujęcie wykroczenia. *Prokuratura i Prawo*. 2003, nr 2, pp. 61-74. ISSN 1233-2577.
- RADECKI, W. *Odpowiedzialność prawna w ochronie środowiska*. 1. wyd. Warszawa: Difin, 2002. 302 p. ISBN 83-7251-234-5.
- RADECKI, W. *Odpowiedzialność w ochronie środowiska – tytuł VI ustawy Prawo ochrony środowiska: Komentarze do ustawy Prawo ochrony środowiska*. 1. wyd. Wrocław: Prawo Ochrony Środowiska, 2002. 146 p. ISBN 83-915555-1-8.
- RADECKI, W. Pojęcie i rodzaje odpowiedzialności prawnej. *Służba MO*. 1982, vol. 26, nr 3, pp. 361-383.
- RAJKOWSKI, R. *Prawo karno-administracyjne Polski Ludowej: Zarys części ogólnej i postępowania*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1955. 271 p.
- RAMS, M. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2009 r. (I KZP 30/08). *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 2009, vol. 13, nr 2, pp. 71-86. ISSN 1506-1817.
- RAPPAPORT, E. S. Zagadnienie kodyfikacji wykroczeń w ustawodawstwie polskim. *Gazeta Sądowa Warszawska*. 1929, vol. 57, nr 6, p. 4 and following.
- Resolution of the Supreme Court of the Republic of Poland Ref. No. I KZP 30/08 [2009-03-03]*. OSNKW 2009, no. 4, item 26.
- SKUPIŃSKI, J. and J. SZUMSKI. Problemy kodyfikacji prawa wykroczeń. *Państwo i Prawo*. 1998, vol. 53, nr 9-10, pp. 184-200. ISSN 0031-0980.
- SKUPIŃSKI, J. Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych na tle polskiej ustawy z dnia 28 października 2002 roku (próba zarysu problematyki). In: M. PŁACHTA, ed. *Aktualne problemy prawa i procesu karnego: Księga ofiarowana Profesorowi Janowi Grajewskiemu*. 1. wyd. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2003, pp. 365-375. Gdańskie Studia Prawnicze, nr 11. ISSN 1734-5669.
- STAHL, M. Wprowadzenie: Sankcje administracyjne – problemy węzłowe. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, pp. 17-30. ISBN 978-83-264-1485-5.

- STEFAŃSKA, B. J. Prawne i społeczne skutki skazania [część druga]. *Wojskowy Przegląd Prawniczy*. 2008, vol. 81, nr 2, pp. 58-72. ISSN 0137-7272.
- STEFAŃSKA, B. J. Prawne i społeczne skutki skazania [część pierwsza]. *Wojskowy Przegląd Prawniczy*. 2008, vol. 81, nr 1, pp. 86-100. ISSN 0137-7272.
- STEFAŃSKA, B. J. *Zatarcie skazania*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2014. 421 p. ISBN 978-83-264-4507-1.
- STĘPKOWSKI, A. *Zasada proporcjonalności w europejskiej kulturze prawnej: Sądowa kontrola władzy dyskrecjonalnej w nowoczesnej Europie*. 1. wyd. Warszawa: Liber, 2010. 458 p. ISBN 978-83-7206-167-6.
- SZALEWSKA, M. Współzależność sankcji karnych i administracyjnych w przepisach regulujących zasady ruchu drogowego. In: M. STAHL, R. LEWICKA and M. LEWICKI, eds. *Sankcje administracyjne: Blaski i cienie*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011, pp. 86-108. ISBN 978-83-264-1485-5.
- SZCZEPAŃSKI, J. *Elementarne pojęcia socjologii*. 3. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1972. 553 p.
- SZUMIŁO-KULCZYCKA, D. *Prawo administracyjno-karne*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2004. 347 p. ISBN 83-7333-407-6.
- SZYDŁO, M. Charakter i struktura prawna administracyjnych kar pieniężnych. *Studia Prawnicze*. 2003, nr 4, pp. 123-150. ISSN 0039-3312.
- ŚMIAŁOWSKI, J. Pojęcie i analiza sankcji prawnej. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Prace Prawnicze*. 1962, nr 9, pp. 263-283. ISSN 1689-7080.
- ŚMIAŁOWSKI, J. Zagadnienie przymusu w prawie a struktura normy prawnej. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Prace Prawnicze*. 1961, nr 8, pp. 77-123. ISSN 1689-7080.
- ŚWIDA, W. *Prawo karne*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1978. 729 p.
- UTRAT-MILECKI, J. *Podstawy penologii: Teoria kary*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2006. 368 p. ISBN 83-235-0256-0.

- WALASZEK-PYZIOŁ, A. Zasada proporcjonalności w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*. 1995, nr 1, pp. 14-23. ISSN 0137-5490.
- WARYLEWSKI, J. *Prawo karne: Część ogólna*. 1. wyd. Warszawa: LexisNexis, 2004. 448 p. ISBN 83-7334-375-X.
- WINCENCIAK, M. *Sankcje w prawie administracyjnym i procedura ich wymierzania*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2008. 285 p. ISBN 978-83-7526-924-6.
- WOJCIECHOWSKI, B. *Interkulturowe prawo karne: Filozoficzne podstawy karania w wielokulturowych społeczeństwach demokratycznych*. 1. wyd. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2009. 448 p. ISBN 978-83-7611-285-5.
- WOJTYCZEK, K. *Granice ingerencji ustawodawczej w sferę praw człowieka w Konstytucji RP*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 1999. 295 p. ISBN 83-88114-09-3.
- WOJTYCZEK, K. Zasada proporcjonalności jako granica prawa karania. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 1999, nr 2, pp. 33-52. ISSN 1506-1817.
- WOJTYCZEK, K. Zasada proporcjonalności. In: B. BANASZAK and A. PREISNER, eds. *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2002, pp. 667-692. ISBN 83-7110-173-2.
- WOLTER, W. O stopniowaniu społecznego niebezpieczeństwa czynu karalnego. *Krakowskie Studia Prawnicze*. 1970, nr 3, pp. 109-141. ISSN 0023-4478.
- WOLTER, W. *Zarys systemu prawa karnego: Część ogólna: Tom I*. 1. wyd. Kraków: Leon Frommer, 1933. 274 p.
- WRÓBEL, W. and A. ZOLL. *Polskie prawo karne: Część ogólna*. 1. wyd. Kraków: Znak, 2010. 606 p. ISBN 978-83-240-1351-7.
- WRÓBEL, W. Pojęcie „dobra prawnego“ w wykładni przepisów prawa karnego. In: Ł. POHL, ed. *Aktualne problemy prawa karnego: Księga pamiątkowa z okazji Jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarcza*. 1. wyd. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2009, pp. 619-631. ISBN 978-83-232-2029-9.
- WRÓBLEWSKI, B. *Penologia: Socjologia kar: Tom I*. 1. wyd. Wilno: [s.n.], 1926. 272 p.

- WRÓBLEWSKI, B. *Zarys polityki karnej*. 1. wyd. Wilno: [s.n.], 1928. 110 p.
- WYRZYKOWSKI, M. and M. ZIÓŁKOWSKI. Sankcje administracyjne w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. In: R. HAUSER, Z. NIEWIADOMSKI and A. WRÓBEL. *System Prawa Administracyjnego: Konstytucyjne podstawy funkcjonowania administracji publicznej: Tom II*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2012, pp. 361-378. ISBN 978-83-255-2031-1.
- ZABOROWSKI, J. Uwagi na temat konstytucyjności kar administracyjnych. In: J. DOBKOWSKI, ed. *Problemy współczesnego ustrojoznawstwa: Księga jubileuszowa Profesora Bronisława Jastrzębskiego*. 1. wyd. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2007, p. 414 and following. ISBN 978-83-7299-520-9.
- ZAKOLSKA, J. *Zasada proporcjonalności w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2008. 275 p. ISBN 978-83-7059-867-9.
- ZAKRZEWSKI, P. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2009 r. (I KZP 30/08). *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. 2009, vol. 13, nr 2, pp. 149-165. ISSN 1506-1817.
- ZALEWSKI, W. O pojmowaniu sprawiedliwości w prawie karnym. *Gdańskie Studia Prawnicze*. 2005, nr 14, pp. 1103-1116. ISSN 1734-5669.
- ZAWŁOCKI, R. Przeciw karze dożywotniego pozbawienia wolności w polskim prawie karnym. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. 1996, vol. 58, nr 2, pp. 105-121. ISSN 0035-9629.
- ZOLL, A. ed. *Kodeks karny: Część ogólna: Komentarz do art. 1 – 116 k.k.: Tom I*. 2. wyd. Kraków: Zakamycze, 2004. 1514 p. ISBN 83-7333-401-7.
- ZOLL, A. O normie prawnej z punktu widzenia prawa karnego. *Krakowskie Studia Prawnicze*. 1990, nr 23, pp. 69-95. ISSN 0023-4478.
- ZOLL, A. Zasady prawa karnego w projekcie konstytucji. *Państwo i Prawo*. 1997, vol. 52, nr 3, pp. 72-78. ISSN 0031-0980.
- ŻÓŁTEK, S. *Prawo karne gospodarcze w aspekcie zasady subsydiarności*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2009. 386 p. ISBN 978-83-7601-504-0.

Renata Pawlik, Ph.D.

Faculty of Law, Administration and International Relations
Andrzej Frycz Modrzewski Krakow University
Gustawa Herlinga-Grudzińskiego 1
30-705 Kraków
Poland
rpawlik@afm.edu.pl